

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
ประวัติศาสตร์ชุมชนโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด

โดย
อาจารย์ ภูเดช แสนสา
สาขาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

หัวหน้าโครงการ
รองศาสตราจารย์ สมโชติ อ๋องสกุล
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่
เพื่อหนุนเสริมการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
สถานศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่

ประวัติศาสตร์ชุมชนท่าเสาต้อย

ภูเดช แสนสา

หมู่บ้านท่าเสาต้อยในอดีต ตามรูปแบบการปกครองในปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น 2 ชุมชน คือ ชุมชนท่าเสาต้อยและชุมชนศรีสร้อยทรายมูล อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาประมาณ 200 กว่าปี โดยตั้งชุมชนอยู่บริเวณพื้นที่ริมฝั่งด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำปิง และด้านทิศตะวันออกของเวียงเชียงใหม่(บริเวณคูน้ำคันดินรูปสี่เหลี่ยม) อันเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมืองเชียงใหม่ ชุมชนท่าเสาต้อย ได้ถือว่าเป็นชุมชนที่สำคัญชุมชนหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นชุมชนตั้งอยู่บริเวณเส้นทางการค้าการคมนาคมสำคัญตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอดีตที่มีการสัญจรทางน้ำ ปรากฏร่องรอยความเป็นชุมชนช่วง มีโบราณวัตถุอันทรงคุณค่า มีพระครูบาเถระผู้ทรงศีลทรงธรรมทรงภูมิความรู้หลายรูป ตลอดจนมีประเพณีความเชื่อเก่าแก่ของชุมชนที่ยังคงมีการสืบทอดรักษา

ตอนที่ 1 พัฒนาการของชุมชนท่าเสาต้อย

บ้านท่าเสาต้อยตลอดระยะเวลา 200 กว่าปีที่จากถิ่นฐานเดิมจากลุ่มน้ำคง(แม่น้ำสาละวิน) เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเชียงใหม่ได้ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มามากมาย ผู้เขียนได้แบ่งระยะเวลาพัฒนาการของชุมชนท่าเสาต้อยที่มีความเปลี่ยนแปลงเห็นได้อย่างชัดเจนออกเป็น 4 ช่วง คือ

- (1) ยุคจารีตตั้งแต่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจนถึงก่อนยกเลิกระบบประเทศราชล้านนา พ.ศ.2332 - 2441
- (2) ยุคมหานครเทศาภิบาลถึงก่อนรถไฟมาถึงนครเชียงใหม่ พ.ศ.2442 – 2463
- (3) ยุคเส้นทางรถไฟถึงนครเชียงใหม่ถึงก่อนยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2464 - 2503
- (4) ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจ พ.ศ.2504 - ปัจจุบัน

- (1) ยุคจารีตตั้งแต่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจนถึงก่อนยกเลิกระบบประเทศราชล้านนา พ.ศ.2332 - 2441

บริเวณพื้นที่ตั้งหมู่บ้านท่าเสาต้อย(ชุมชนท่าเสาต้อยและชุมชนศรีสร้อยทรายมูล)ในปัจจุบัน ในอดีตตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายมาจนถึงสมัยพม่าปกครองไม่ปรากฏหลักฐานว่าเป็นอะไร แต่สันนิษฐาน

ว่าคงมีชุมชนเล็กๆ ตั้งอยู่ก่อนที่จะร้างไปในช่วงทำการฟื้นม่าน(พม่า)ในต้นพุทธศตวรรษที่ 24 เนื่องจากบริเวณนี้ไม่ห่างจากตัวเวียงเชียงใหม่ ทางตอนเหนือของบริเวณนี้ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิง เช่นเดียวกันก็ปรากฏมีชุมชนวัดเหตุการณ์มาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย และอยู่ติดกับลำน้ำปิงที่เป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญของเมืองเชียงใหม่ จนกระทั่งมีการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ขึ้นอีกครั้งในพ.ศ. 2339 จึงปรากฏเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านท่าสะอาดที่อยู่อาศัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

กลุ่มคนบ้านท่าสะอาดมีถิ่นฐานเดิมอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำคง (ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศพม่า) เรียกชื่อว่า “บ้านสะอาด” ไม่ปรากฏว่าชุมชนนี้ตั้งถิ่นฐานมานานมากน้อยเพียงใด จนกระทั่งใน พ.ศ.2332 เมื่อถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำปิงจึงเป็นต้นกำเนิดของชุมชน “ท่าสะอาด” ในปัจจุบัน ส่วนชื่อของชุมชนว่า “สะอาด” นั้นยังไม่ทราบความหมายที่แน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าชาวบ้านได้ตั้งชื่อหมู่บ้านของตนแห่งนี้ ตามชื่อหมู่บ้านเดิมก่อนที่จะได้ถูกเคลื่อนย้ายมาในยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” หรือ “เก็บหอมตอมไพร” ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 เหมือนกับชุมชนอื่นๆ ที่ได้ตั้งชื่อตามหมู่บ้านหรือชื่อเมืองเดิมที่จากมา เช่น บ้านจัวลาย(จัวลาย) บ้านเมืองหลวง บ้านเมืองมาง บ้านเมืองเลน ฯลฯ และชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนท่าสะอาดที่ตั้งถิ่นฐานถดถอยไปทางทิศใต้ตามลำน้ำปิง ก็ปรากฏใช้ชื่อบ้านเมืองเดิมมาตั้งชื่อหมู่บ้านเช่นกัน คือ บ้านเมืองกาย ที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองกาย(อ่านว่า – เมืองกาย) บ้านเมืองสาทรหลวงและบ้านเมืองสาทรน้อย ที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองสาทร ซึ่งทั้งเมืองกายและเมืองสาทรคนกลุ่มใหญ่จะเป็นไทลื้อ ส่วนกลุ่มคนในบ้านสะอาดในลุ่มน้ำคงก็คงไม่สามารถบอกได้ชัดเจนว่าเป็นกลุ่มไหนบ้าง แต่สันนิษฐานว่ากลุ่มคนที่เป็นบรรพบุรุษของชาวชุมชนท่าสะอาดในปัจจุบันที่ถูกกวาดต้อนมา คงมีทั้งชาวไทยใหญ่ กะเหรี่ยง พม่า หรือแม้แต่คนไทยวน เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่เสมอ แต่คนไทยใหญ่กับกะเหรี่ยงเป็นคนกลุ่มใหญ่บริเวณชุมชนปากฝั่งตะวันตกแม่น้ำคง ดังนั้นบ้านสะอาดที่ตั้งอยู่บริเวณนี้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงอาจเป็นชาวไทยใหญ่กับกะเหรี่ยงด้วย

พระเจ้ากาวิละ

พระเจ้านครเชียงใหม่ พระองค์แรก
(ที่มา : หนังสือเจ้าหลวงเชียงใหม่)

เหตุผลการอพยพเคลื่อนย้ายของบรรพบุรุษชาวท่าสะอาด มาจากในช่วงพ.ศ.2317 ขณะนั้นสภาพการณ์ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่หลังจากขับไล่พม่าออกไปจากเมืองเชียงใหม่ยังไม่อยู่ในสภาพปกติ ซึ่งหลังจากพระยาหลวงวชิรปราการกำแพงเพชรหรือพระยาจำบ้าน(บุญมา) เจ้านครเชียงใหม่ที่ถูกกักขังไว้

ที่กรุงธนบุรีในข้อหาฆ่าเจ้าอุปราชก่อนแก้วได้ถึงแก่พิราลัย เมื่อไม่มีเจ้าเมืองไพร่บ้านพลเมืองกักกันหนีออกจากเมืองไปอยู่ที่อื่น และไพร่บางส่วนของพระยาจำบ้าน(บุญมา)ก็ได้หลบหนีไปอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำคง ดังนั้นเมืองเชียงใหม่ร้างไปอีกครึ่งประมาณ 20 ปีในระหว่างพ.ศ.2319 – 2339¹ จนกระทั่งเจ้าหลวงกาวิละ เจ้าผู้ครองนครลำปาง(พ.ศ.2317 – 2324) ได้รับการรับรองสถาปนาจากกษัตริย์สยามรัชกาลที่ 1 ขึ้นเป็นพระเจ้ากาวิละ พระเจ้านครเชียงใหม่ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนพระองค์แรก(พ.ศ.2325 – 2358) ก็ได้ขอแบ่งกำลังไพร่พลจากเมืองนครลำปาง 300 คน มารวบรวมกับไพร่เดิมของพระยาจำบ้าน(บุญมา)ที่ตกค้างบริเวณวังสะแกงอีก 700 คนรวม 1,000 คนเข้าตั้งมั่นที่ป่าซาง พระเจ้ากาวิละจึงทรงสร้างขึ้นเวียงป่าซางเป็นที่ตั้งมั่นชั่วคราวเมื่อพ.ศ.2325² ในระหว่างที่ตั้งมั่นอยู่ที่เวียงป่าซาง 14 ปี(พ.ศ.2325 – 2339)เพื่อฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่พระเจ้ากาวิละก็ทรงมีนโยบายกวาดต้อนผู้คนเพื่อให้รวดเร็วทันต่อการฟื้นฟู เพราะขณะนั้นแม้จะขับไล่พม่าออกจากเชียงใหม่แต่กองกำลังพม่าก็ยังตั้งมั่นอยู่ที่เมืองเชียงแสน ดังนั้นนโยบายการกวาดต้อนไพร่พลจึงเริ่มที่บ้านเล็กเมืองน้อยในแถบฝั่งตะวันตกแม่น้ำคง โดยใช้ขุนนางเมืองนครเชียงใหม่ออกไปพูดเจรจา พร้อมกับมอบเสื้อผ้าและถ้วยชามที่เขียนลวดลายสวยงามให้หรือใช้กำลังโจมตีกวาดต้อนเทครัวลงมา โดยเริ่มครั้งแรกในพ.ศ.2326 พระเจ้ากาวิละทรงโปรดให้พญาสามล้าน อรรคมหาเสนาบดีเมืองนครเชียงใหม่คุมไพร่จำนวน 30 คนไปเจรจากับย้างค้ำหวาดและตีบ้านตองโฝะ³ ซึ่งบรรพบุรุษของชาวชุมชนท่าสะต๋อยนั้นก็ได้อีกกวาดต้อนมาในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนี้ ดังปรากฏหลักฐานการถูกกวาดต้อนอย่างน้อย 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในพ.ศ.2332 พระเจ้ากาวิละทรงโปรดให้เจ้าจันทราชา ราชบุตรองค์โตของเจ้านางกลม มีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของพระเจ้ากาวิละเป็นแม่ทัพ มีท้าวสิทธิพร้อมกับท้าวขุนและกองกำลัง 150 คนไปตีบ้านสะต๋อย บ้านวังลู่(วังลู่) วังกวาด(วังกวาด) ได้ตัวแสนสรี(อ่านว่า – แสนสะหรี)หัวหน้าหมู่บ้านชาวบ้าน และอาวุธมาไว้ในบ้านเมือง ดังปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ว่า

“...สกราช ๑๑๕๑ ตัว ปลีกัดร่ำ..พระเปนเจ้ามังราวชิรปราการกำแพงแก้วองค์เปนพระราชชฎฐาเปนเกล้า..พระเปนเจ้าแต่งเจ้าจันทราชาเปนแม่ทัพ แลท้าวสิทธิ แลท้าวขุนมีชื่อคุมริพลไฟ ๑๕๐ ขึ้นไฟตีเอาบ้านสะต๋อย(อ่านว่า – สะต๋อย) บ้านวังลู่ วังกวาด ได้ตัวแสนสรีแลลูกบ้านชาวไพร่ครอบครัว เครื่องศาสตราอาวุธลงมาใส่บ้านเมือง...”⁴

¹ สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2551), หน้า 318.

² สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, (อ้างแล้ว), หน้า 318.

³ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ ๓๐๐ ปี, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง.2538), หน้า 121.

⁴ ฟังอ้าง, หน้า 126.

ครั้งที่สองคือในปีพ.ศ.2342 พระเจ้ากาวิละทรงให้เจ้าสุวรรณคำมูล(ภายหลังได้เป็นเจ้าราชวงศ์เมืองนครเชียงใหม่) ราชบุตรองค์ที่ 3 ของเจ้าพ่อเรือน(เจ้าคำป้อเฮือน) ซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของพระเจ้ากาวิละอีกเช่นกันเป็นแม่ทัพ คุมกำลังไพร่พลจำนวน 300 คนไปตีเจ้าฟ้าคำเครื่องที่เมืองปู้ พอได้เมืองปู้ก็ยกกำลังไพร่พลข้ามแม่น้ำคงไปตีบ้านจัวลาย บ้านสะต๋อย ส้อยไร(สร้อยไฮ) ท่าช้าง บ้านนา และทุ่งอ้อ(โด้งอ้อ) ดังตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ระบุว่า

“...เถิงสกราช ๑๑๖๑ ตัว ปลีกัดเม็ด พระเปนเจ้าเกณฑ์เจ้าคำมูลเปนแม่ทัพ กุมริพล ๓๐๐ ขึ้นไฟตีฟ้าคำเครื่องอันมาตั้งเมืองปู้ ฟ้าคำเครื่องถูกสีกาดตาย ได้เมืองปู้แล้วเจ้าคำมูลก็ลวดยกริพลข้ามน้ำคงไปพาดตะวันตก เข้าตีเอาบ้านจัวลาย บ้านสะต๋อย(อ่านว่า – สะต๋อย) ส้อยไร ท่าช้าง บ้านนา ทุ่งอ้อ ได้หมื่นขางจัวลาย แลเมียฟ้าคำเครื่องกวาดเอาครอบครัวลูกป่าวชาวไพร่ลงมาใส่บ้านเมือง...”⁵

ดังนั้นการกวาดต้อนชาวบ้านท่าสะต๋อยเข้ามาอย่างน้อย 2 ครั้ง ครั้งแรกในพ.ศ.2332 และครั้งที่ 2 ในพ.ศ.2342 ซึ่งการกวาดต้อนก็มีลักษณะยกครอบครัวดังนั้นในครั้งนั้นบ้านท่าสะต๋อยจึงยกมาทั้งโครงสร้างหมู่บ้าน ดังปรากฏผู้นำหมู่บ้านชื่อ “แสนศรี” ที่ถูกกวาดต้อนมาครั้งแรกอาจเป็นผู้นำของชาวบ้านท่าสะต๋อยเมื่ออยู่แถบแม่น้ำคง และเมื่อเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานใหม่ก็อาจยังเป็นผู้นำหมู่บ้านเหมือนเดิมต่อไป เหมือนกับหลายๆ หมู่บ้านและหลายๆ เมืองที่ผู้นำดั้งเดิมได้ถูกนำมาด้วยเพื่อให้สามารถควบคุมไพร่พลได้ง่ายกว่าผู้ที่ไปทำการกวาดต้อนมา ดังปรากฏผู้นำที่ถูกกวาดต้อนมา เช่น เจ้าฟ้ากองไต(เจ้าฟ้าสารัมพะยะ) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่, หมื่นขางจัวลาย บ้านจัวลาย, พญากาย เจ้าเมืองกาย, พญาต่วน เจ้าเมืองต่วน, พญาแก่น เจ้าเมืองสาด และท้าวแก้ว เจ้าเมืองปู้⁶ เป็นต้น การกวาดต้อนผู้คนบ้านท่าสะต๋อยทั้ง 2 ครั้งระยะเวลาห่างกันถึง 10 ปี สันนิษฐานว่าหลังจากกวาดต้อนในครั้งแรกเพื่อให้กลับมาตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นอีกครั้ง เพราะครั้งแรกทางกองกำลังเชียงใหม่มีจำนวนน้อยเพียง 150 คน คงมีชาวบ้านบางส่วนที่หลบหนีเข้าป่าหรือไปอยู่ที่อื่น เมื่อเห็นว่าปลอดภัยจึงกลับเข้ามาอยู่ที่เดิม ขณะที่ทางเชียงใหม่เห็นว่าหลายชุมชนแถบลุ่มน้ำคงที่เคยไปกวาดต้อนกลับฟื้นฟูขึ้นเป็นหมู่บ้านจึงได้เข้าทำการกวาดต้อนอีกครั้ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการกวาดต้อนชาวบ้านท่าสะต๋อยครั้งแรกนั้นยังไม่ได้ฟื้นฟูเมืองนครเชียงใหม่ได้สำเร็จ ดังนั้นช่วง 7 ปีแรกที่เข้ามาคงตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เวียงป่าซางอันเป็นฐานที่มั่นชั่วคราวของพระเจ้ากาวิละ ดังปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ว่า

⁵ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ ๓๐๐ ปี, (อ้างแล้ว), หน้า 130.

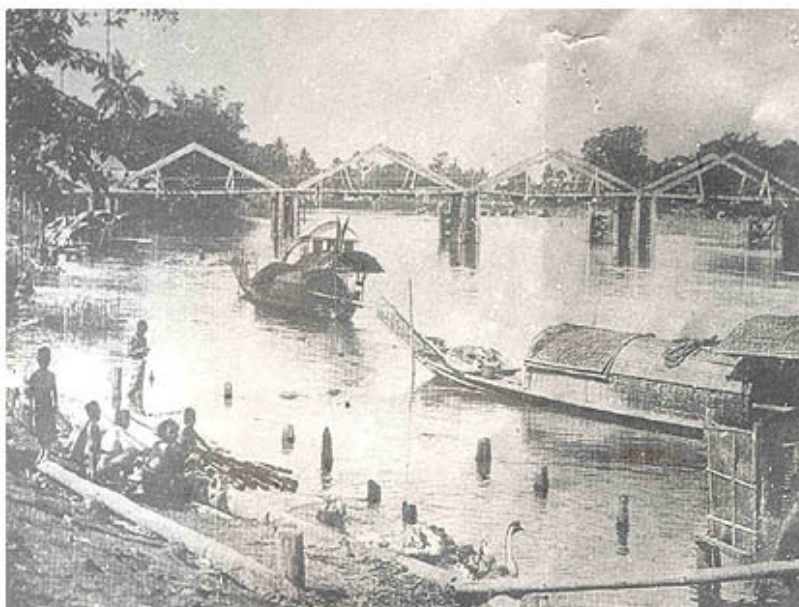
⁶ สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๒ (ภาคที่ ๓, ๔ และ ๕), (พระนคร : รุ่งเรืองรัตน์, 2507), หน้า 87.

“...อยู่ถึงสกราช ๑๑๕๓(พ.ศ.2334) ตัว ปลีร่วงไค้ พระเปนเจ้าค้ำพาเอายังเจ้าตนเปน
น้องทั้ง ๒ (เจ้าธรรมลังกา และ เจ้าคำฝั้น) ขัดคิยวงสา ท้าวพระญาเสนาอามาจ้ ขึ้นตั้งเวียง
เชียงใหม่เปนปฐมหัวที่ อยู่ได้เดือน ๑ ตั้งบ่ได้เหตุกละบ่ถึงตำนานบ่ถึง ก็อ้อยลงมาอยู่ป่า
ซางที่เกล้า...”⁷

จนกระทั่งพระเจ้ากาวิละทรงฟื้นฟูตั้งเมืองนครเชียงใหม่ได้สำเร็จในพ.ศ.2339 พระเจ้ากาวิละ
จึงทรงให้ชาวบ้านทำสะอาดได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิงในปัจจุบัน ดังปรากฏใน
บันทึกพญาหลวงสามล้าน(หนานขัติยะ) อรรถมหาเสนาบดี เมืองนครเชียงใหม่ คนรุ่นที่ติดตามพระ
เจ้ากาวิละ พระเจ้านครเชียงใหม่ มาจากเวียงป่าซาง(ลำพูน)เพื่อมาฟื้นฟูเมืองนครเชียงใหม่ในพ.ศ.2339
ได้เรียกบริเวณพื้นที่นี้ว่า “ป่าสะอาด”⁸ ที่เป็นป่าต้นไม้อย่างจำนวนมาก แสดงว่าบริเวณนี้มีชาวบ้านทำ
สะอาดตั้งถิ่นฐานอยู่มาตั้งแต่ช่วงที่แรกเริ่มฟื้นฟูเมืองนครเชียงใหม่ และเมื่อมีการกวาดต้อนมาครั้งที่ 2
ในพ.ศ.2342 สันนิษฐานว่าก็นำเอาชาวบ้านสะอาดให้ตั้งถิ่นฐานรวมกับคนที่มาครั้งแรก แต่ระยะแรกนี้
สังเกตว่าไม่ได้เรียกว่า “ทำสะอาด” คำว่าทำสะอาดสันนิษฐานว่ามีการเรียกกันภายหลัง เนื่องจาก
ชุมชนชาวสะอาดตั้งอยู่ริม

ฝั่งแม่น้ำปิงที่ใช้เป็น

เส้นทางสัญจรสำคัญ ดัง
ปรากฏเมื่อครั้งแรกฟื้นฟู
เมืองเชียงใหม่พระเจ้ากา
วิละก็ทรงให้พญาไชย ไปต่อ
เรือที่ศาลาเชิงคดอยสุเทพ
แล้วนำเรือมาลงที่ท่าน้ำปี
งบริเวณนี้ที่เรียกว่า “ป่า
สะอาด”⁹ (บริเวณนี้ฝั่ง
ตะวันออกเป็นท่าเรือวัดท่า

สะอาด ส่วนฝั่งตะวันตกตรง

ข้ามเป็นที่ตั้งท่าเรือวัดชัย

มงคล ซึ่งเจ้านายนคร

เชียงใหม่ใช้เป็นท่าเรือสัญจรมาจนกระทั่งเลิกนิยมการสัญจรทางน้ำ) ดังนั้นด้วยการเป็นท่าหน้าที่มีเรือ

การค้าขายเส้นทางแม่น้ำปิง

(ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

⁷ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ ๓๐๐ ปี, (อ้างแล้ว), หน้า 127.

⁸ พระครูชินวงศาวันต์, วัดประสาทและบันทึกพระยาหลวงสามล้าน, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2528), หน้า 28.

⁹ พังอ้าง, หน้า 28.

ลัญจกรตั้งแต่ชาวเมือง พ่อค้าแม่ค้า ถึงระดับชนชั้นเจ้านายอยู่เสมอ ชาวเมืองจึงเรียกชื่อชุมชนบริเวณนี้ว่า “บ้านท่าสะอาด” เพิ่มคำว่า “ท่า” ในชื่อหมู่บ้านเดิมที่เรียกว่า “บ้านสะอาด” ด้วยเป็นท่าเรือสำคัญจุดหนึ่งของเมืองนครเชียงใหม่ และใช้เป็นชื่อเรียกของชุมชนสืบมาจนปัจจุบัน หรือวัดท่าสะอาดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิงก็ยังมีชื่อเกี่ยวกับท่าเรือดังเรียกชื่อวัดท่าสะอาดว่า “วัดท่าสะอาดศรีสร้อยทรายมูล” หรือ “วัดศรีสร้อยทรายมูลท่าสะอาด” อันหมายถึงบริเวณท่าเรือบริเวณนี้มักมีตะกอนทรายที่กระแสน้ำนำปิงพัดพามาทับถม

ชุมชนหมู่บ้านบริเวณแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออกจะได้รับการดูแลโดยตรงจากเจ้าผู้ครองนคร โดยเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่จะทรงโปรดประทานแต่งตั้งคนภายในหมู่บ้านให้เป็นแก่บ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน) ปกครอง ซึ่งอาจมีตำแหน่งเป็น “พญา” “แสน” “หมื่น” หรือ “ท้าว” ตามความดีความชอบ ขุนนางที่

พระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ และแม่เจ้าอุสาห์ พระชายา
(ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ปกครองแถบพื้นที่บริเวณนี้เท่าที่พออยู่ในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ก็คือ “ท้าวมหาวงศ์”¹⁰ ซึ่งการที่เจ้าผู้

ครองนครเชียงใหม่ควบคุมดูแลโดยตรง ดังปรากฏหลักฐานว่าพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ หรือ เจ้าชีวิตอ้าว พระเจ้านครเชียงใหม่ พระองค์ที่ 6 (พ.ศ.2399 – 2413) ให้การอุปถัมภ์ก่อสร้างพระเจดีย์ของวัดสัน

ป่าข่อยที่ตั้งอยู่ด้านเหนือของหมู่บ้านท่าสะอาด¹¹ หรือบริเวณหมู่บ้านท่าสะอาดคนภายในชุมชนก็จดจำสืบ

ต่อกันมาว่าหมู่บ้านของตนเป็นเขตการดูแลโดยตรงของเจ้าชีวิตอ้าว¹² การที่ชุมชนฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิงโดยเฉพาะหมู่บ้านท่าสะอาดได้รับการคุ้มครองจากเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่โดยตรง นอกจากตั้งชุมชนอยู่ใกล้เขตตัวเวียงนครเชียงใหม่ สันนิษฐานว่ามีเหตุผลที่สำคัญคือเป็นแหล่งเศรษฐกิจของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เพราะหมู่บ้านท่าสะอาดมีทั้งช่างเหล็กที่อาจสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษครั้งอพยพมาจากฝั่งตะวันตกแม่น้ำคง เพราะชาวบ้านแถบนั้นมีความชำนาญด้านตีเหล็กและมีแหล่งบ่อ

¹⁰ สัมภาษณ์แม่อุ๊ยบุญปิ่น แสงตระการ อายุ 95 ปี เลขที่ 10 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

¹¹ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, วัดสำคัญของนครเชียงใหม่ เล่ม ๒, (เชียงใหม่ : ศ.ทรัพย์การพิมพ์, 2535), หน้า 114.

¹² สัมภาษณ์แม่อุ๊ยเจริญ บัวล้อม อายุ 78 ปี(แม่อุ๊ยเจริญฟังเรื่องนี้จากทวดคือแม่หม่อนดืบ) เลขที่ 1 ชุมชนท่าสะอาด ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

เหล็กอยู่บริเวณใกล้เคียงอยู่ที่เมืองบ่อละแค(เมืองบ่อเหล็ก)¹³ โดยเฉพาะมีความชำนาญในการทำทอยเหล็กเพื่อขึ้นต้นไม้ที่ทำไว้ใช้เองภายในหมู่บ้านและทำขายจนเป็นที่รับรู้กันว่าหมู่บ้านทำสะต๋อยเป็นหมู่บ้าน “ทำต๋อย”(ทั้งทอยเหล็กและทอยไม้) และคนเก็บของป่าต่างๆ โดยเฉพาะรังผึ้ง น้ำมันยาง หรือ ภายหลังเมื่อมีการตั้งสำนักงานทำป่าไม้ขึ้นที่ริมแม่น้ำปิงในบริเวณทำสะต๋อยก็เป็นที่ตั้งสำนักงานทำป่าไม้ของอังกฤษ คือ บริษัทบอมเบย์เบอร์มา (Bombay Burma Trading Corporation) ที่คู่กับบริษัทบริติชบอร์เนียว (British Borneo Company, Ltd) ที่ตั้งสำนักงานอยู่ใกล้วัดเกตการามที่อยู่ทางตอนเหนือของชุมชนทำสะต๋อย¹⁴ รวมไปถึงจนถึงชาวบ้านทำสะต๋อยและชาวบ้านชัยมงคลที่อยู่ 2 ฝั่งของแม่น้ำปิงจะเป็นกำลังในการต่อเรือของเจ้านายนครเชียงใหม่ที่มีท่าเรือของเจ้านายอยู่หน้าวัดชัยมงคลอีกด้วย เพราะชาวบ้านทำสะต๋อยและชาวบ้านชัยมงคลมีการค้าขายทางเรือขึ้นล่องตามแม่น้ำปิงอยู่เป็นประจำ¹⁵

(2) ยุคमतลเทศาภิบาลถึงก่อนรถไฟมาถึงนครเชียงใหม่ พ.ศ.2442 – 2463

เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองของสยามตั้งแต่พ.ศ.2442 เป็นต้นมา สยามได้ผนวกล้านนาเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ที่ถือว่าเป็นการสิ้นสุดระบบการปกครองแบบประเทศราชของล้านนา เจ้าผู้ครองนครเจ้านายและขุนนางในเมืองเชียงใหม่ไม่ได้มีอำนาจปกครองบ้านเมืองโดยตรงเหมือนอดีต แต่ถูกลดอำนาจลงจนกลายเป็นข้าราชการของสยาม พร้อมทั้งได้จัดให้มีการจัดรูปแบบการปกครองแบบใหม่ขึ้นจากส่วนกลาง โดยการจัดแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นเขตจังหวัด อำเภอ(แขวง) ตำบล(แคว้น) และหมู่บ้านซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้สืบมาจนปัจจุบัน หมู่บ้านทำสะต๋อยในระยะแรกนี้ก็ถูกจัดให้อยู่ในแคว้นท่าศาลา แขวงเมืองนครเชียงใหม่ โดยแคว้นท่าศาลาจะมีนายแคว้น(กำนัน) 1 คนส่วนกลางกำหนดให้มียศเป็น “พญา” ส่วนแก่บ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน)หมู่บ้านต่างๆ รวมถึงหมู่บ้านทำสะต๋อยกำหนดให้มียศเป็น “แสน” ซึ่งแก่บ้านของหมู่บ้านทำสะต๋อยก็เคยได้รับเลือกเป็นพ่อแคว้นเท่าที่ปรากฏมี 2 คน คือ แคว้นจาย และแคว้นตา กาวิชัย¹⁶

สมัยนี้มีการย้ายค่ายทหารมาจากแถบวัดชัยศรีภูมิ มาจัดตั้งค่ายทหารขึ้นบนพื้นที่นาของหลวงอุดรภักษ์พานิช(นายอากรเต็กกิมเซ่งหลี)ต้นตระกูลโสภโณครที่ได้มอบให้แก่รัฐบาล ซึ่งติดกับเขตพื้นที่บ้านทำสะต๋อย ค่ายทหารนี้ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “โสมทหาร” การก่อสร้างอาคารค่ายทหารมีพ่อน้อยหนู มหารรรณ กับขุนบริบาลพระสิงห์(พรหม พรหมการัตน์) กำนันตำบลพระสิงห์เป็นผู้รับเหมา

¹³ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, คนไทยในพม่า, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามัญ, 2503), หน้า 163.

¹⁴ แผนที่ของพระวิภาควรรณ(Jame Mc Carthy) เจ้ากรมแผนที่สยาม พ.ศ.2443

¹⁵ สัมภาษณ์นายพล สมผล อายุ 64 ปี เลขที่ 3 ชุมชนทำสะต๋อย ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2553

¹⁶ สัมภาษณ์พ่อนานสุพจน์(คำ) เดชนรงค์ อายุ 83 ปี(ปู่อาจารย์วัดทำสะต๋อย)เลขที่ 134 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

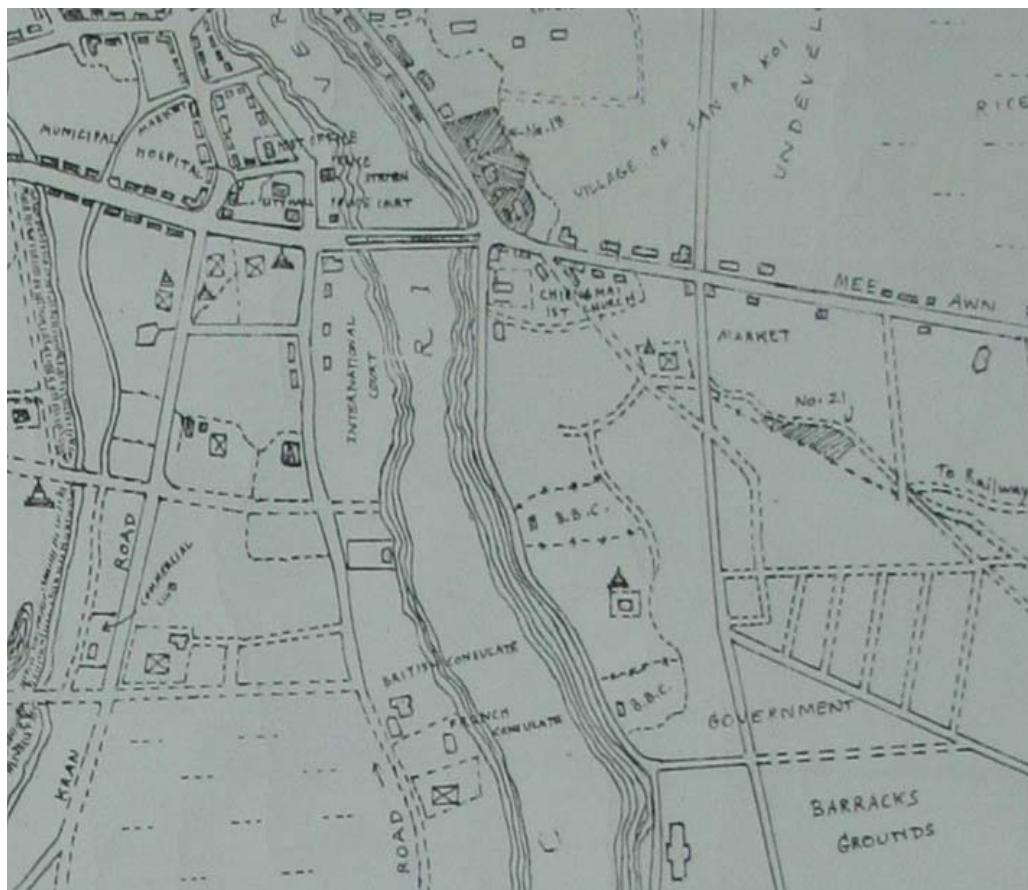
ชนคนชนทรายมาก่อสร้าง โดยมีชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงค้าขายหารวมถึงชาวบ้านท่าสะอาดก็ได้ รับจ้างการก่อสร้างด้วย เดิมค้าขายนี้มีชื่อว่า “ค้าขายหารบกจังหวัดเชียงใหม่” จนกระทั่งพ.ศ.2495 จึงได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “ค้ากาวิละ” จวบจนปัจจุบัน¹⁷

ด้านการใช้ชีวิตชาวบ้านท่าสะอาดยังมีวิถีชีวิตเรียบง่ายคล้ายกับในยุคจารีต ที่มีการทำเพื่อ บริโภคเป็นหลัก มีการเลี้ยงวัวควายเพื่อใช้ไถนา มีการช่วยเหลือแรงงานระหว่างกันที่เรียกว่า “เอามื้อ เอาร่าง” ภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงเช่น บ้านสันป่าข่อย บ้านสันนาลุง บ้านต้นขาม บ้าน แพะ และบ้านท่าศาลา ที่ส่วนใหญ่เป็นคนรู้จัก เป็นเครือญาติทางการสมรส และชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง บางส่วนก็เป็นศรัทธาของครูบาและศรัทธาวัดท่าสะอาด โดยการเอามื้อเอาร่างก็ไม่มีค่าจ้างแต่อย่างใด เมื่อคนภายในชุมชนบ้านใดมีการปลูกข้าว กลุ่มบรรดาเครือญาติและกลุ่มบรรดาเพื่อนบ้านก็จะมา ช่วยกันทั้งลงแขกดำนา เกี่ยวข้าว หรือนวดข้าว เมื่อแล้วเสร็จจากคนนี้ก็จะไปลงแรงช่วยเพื่อนบ้านคน อื่นๆ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไป ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นภายในหมู่บ้านและระหว่าง หมู่บ้าน ฝืนนาของชาวบ้านท่าสะอาดก็มีทั้งอยู่ภายในหมู่บ้านและรอบๆ หมู่บ้าน ฝืนนาภายในหมู่บ้าน จะอยู่ตรงบริเวณด้านทิศเหนือของวัดท่าสะอาด(ปัจจุบันถมสร้างบ้านเรือนไปแล้ว) ใช้ลำน้ำเหมืองที่ ไหลอ้อมผ่านด้านทิศตะวันออกของวัดท่าสะอาดทำนา ส่วนนาฝืนใหญ่จะอยู่รอบๆ หมู่บ้านโดยเฉพาะ ทางด้านที่ติดกับบ้านสันป่าข่อยกับค้ากาวิละ โดยที่บริเวณรอบๆ ค้ากาวิละจะมีนาของทหารฝืน ใหญ่ไว้ให้ทหารเกณฑ์ทำนาเพื่อนำข้าวมาเลี้ยงทหารภายในค่าย¹⁸ ที่นาเหล่านี้ก็เป็นแหล่งอาหารของ ชาวบ้านหลายอย่างทั้งปูและปลาที่อาศัยอยู่ในนา นอกจากทำนาชาวบ้านท่าสะอาดยังทำการค้าขายบน เส้นทางแม่น้ำปิงอีกด้วย โดยเฉพาะเส้นทางการค้าระยะสั้นระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเมืองระแหง(ตาก) สินค้าที่นำไปจากเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นของบริโภค เช่น พริกแห้ง หอม สลัด น้ำผึ้ง ฯลฯ ของที่ ซื้อจื๊นมาจากระแหง(ตาก) เช่น ปลาแห้ง น้ำอ้อยแวน ฯลฯ ซึ่งสินค้าเหล่านี้ที่ชาวบ้านท่าสะอาดนำไป ค้าขายแลกเปลี่ยน บางส่วนก็มาจากภายในหมู่บ้านเอง เพราะชาวบ้านบางส่วนก็จะปลูกพืชผักต่างๆ ทั้งไว้บริโภคและขาย พื้นที่ทำการเพาะปลูกก็จะอยู่บริเวณเชิงสะพานนวรัฐและเกาะดอนทรายกลาง แม่น้ำปิง พืชผักที่ปลูก เช่น ผักกาด ถั่วฝักยาว พริก มะเขือ มันเทศ ฯลฯ ถ้าเป็นของสดจะนิยมข้าม ฝั้งเอาไปขายที่ตลาดหลวง(ตลาดวโรรส) แต่ในส่วนของสินค้าประเภทหัตถกรรมต้องซื้อจากชุมชนอื่น เพราะบางอย่างที่เคยผลิตในหมู่บ้านท่าสะอาดไม่ได้สืบทอดไว้ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็ก(มีด พร้า จอบ เสียม) ในช่วงนี้ต้องซื้อจากบ้านเมืองกายซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ติดกันด้านทิศใต้ ซึ่งสินค้า หัตถกรรมเหล่านี้ก็จะมีทั้งพ่อค้าแม่ค้าหาบมาขายในหมู่บ้านหรือชาวบ้านท่าสะอาดออกไปซื้อเอง เช่น หม้อไต้ต้มน้ำดื่ม(น้ำหม้อ)จากแถบหนองหอยและแถบประดู่ช้างเผือก(ชาวบ้านเรียกว่า “หม้อหนองหอย” “หม้อช้างเผือก”), เครื่องจักสาน เครื่องเงิน(ครัวฮักครัวหาง) จากบ้านศรีปันครัว, ดินขอ(กระเบื้องมุง

¹⁷ อนุ เนินหาด, “สันป่าข่อย”(สังคมเมืองเชียงใหม่ เล่ม ๑๕), (เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์, 2549), หน้า 96 - 97.

¹⁸ สัมภาษณ์นายสมชาย สุภารัตน์ อายุ 54 ปี เลขที่ 7 หมู่ที่ 5 บ้านใหม่ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

หลังคา) จากแถบอำเภอหางดง¹⁹ ฯลฯ ซึ่งน้ำดื่มนี้ชาวบ้านก็จะชูดบน้ำขึ้นในบริเวณบ้าน ส่วนอาบน้ำ ชักผ้า ก็จะไปที่แม่น้ำปิงเหมือนกับทหารภายในค่ายกาวิละก็จะลงอาบน้ำในแม่น้ำปิงทุกวันเช่นกัน²⁰ แม่น้ำปิงจึงเป็นแหล่งพบปะกันระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองและระหว่างชาวบ้านกับทหารที่มาจากต่างถิ่น ส่วนไฟฟ้านั้นตามบ้านเรือนชาวบ้านยังไม่มีใช้ ซึ่งไฟฟ้าเข้ามาในแถบบริเวณนี้ครั้งแรกในค่ายทหารกาวิละประมาณพ.ศ.2476 ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดหรือจุดแท่งขี้ยา (ชัน) เพื่อให้แสงสว่างในยามค่ำคืน

แผนที่แสดงบริเวณหมู่บ้านท่าสะต๋อยและหมู่บ้านใกล้เคียงเมื่อพ.ศ.2466

(ที่มา : หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่)

ผู้คนในหมู่บ้านท่าสะต๋อยก็มีความหลากหลายมากขึ้นในยุคนี้ โดยเฉพาะเมื่อมีการตั้งสำนักงานป่าไม้ของบริษัทบอมเบย์เบอร์มาที่ริมฝั่งแม่น้ำปิงของบ้านท่าสะต๋อย ทำให้มีผู้คนจากหลายแหล่งเข้ามาเป็นแรงงานทั้งตัดชักลากไม้และผู้คนสัมผัสาระให้กับผู้บริหารของบริษัทโดยใช้วัวต่าง ที่ต้องเดินทาง

¹⁹ สัมภาษณ์แม่อุ้ยเจริญ บัวล้อม อายุ 78 ปี เลขที่ 1 หมู่ชนท่าสะต๋อย ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

²⁰ ค่ายกาวิละ, ที่ระลึกวันพิธีเปิดอนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ เชียงใหม่, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, 2515), หน้า 236.

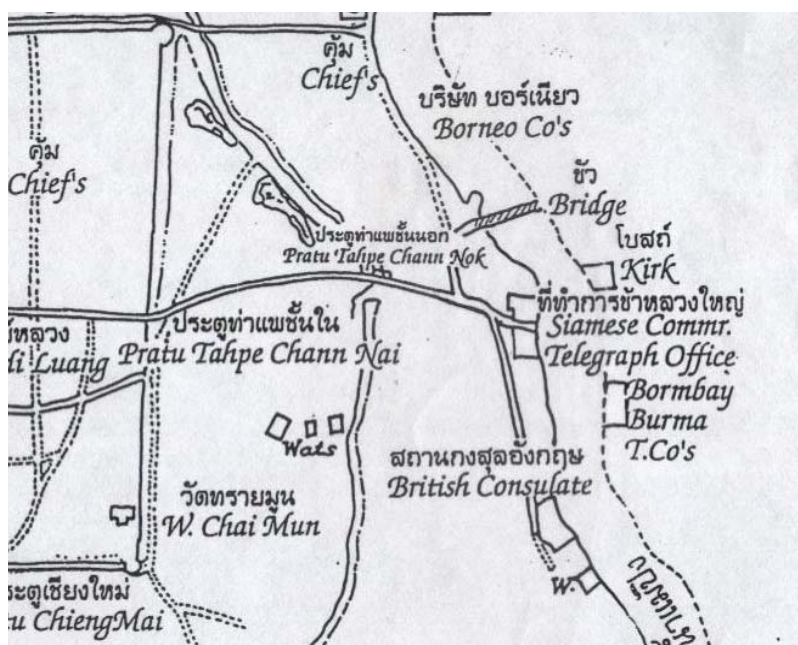
ติดต่อกับสำนักงานป่าไม้ของบริษัทบอมเบย์เบอร์มาในพม่า ซึ่งก็มีทั้งคนลาว(ประเทศลาวโดยเฉพาะมาจากเมืองหลวงพระบาง) คนไทใหญ่ ขมุ พม่า และกะเหรี่ยง เมื่อเข้ามาอยู่บริเวณนี้จำนวนไม่น้อยก็ได้สมรสและตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านทำสตัยสืบลูกสืบหลานมาจนถึงปัจจุบัน²¹ การเข้ามาเป็นลูกจ้างทำป่าไม้ของคนต่างถิ่นจำนวนมาก ดังปรากฏว่าเมื่อครุบาศรีวิไชย(พ.ศ.2421 – 2481) วัดบ้านปาง ได้ทำการสร้างถนนขึ้นสู่วัดพระธาตุคอยสุเทพเมื่อพ.ศ.2477 และสร้างวิหารวัดผาลาด ก็ได้มีลูกศิษย์ชาวพม่า ชาวไทใหญ่จำนวนมากของครุบาสิทธิก็เข้าร่วมสร้างด้วย²² สันนิษฐานว่ายุคนั้นคนดั้งเดิมภายในบ้านทำสตัยบางคน ก็อาจได้เข้าเป็นลูกจ้างของบริษัทบอมเบย์เบอร์มาด้วยเช่นเดียวกัน

วัดผาลาดในอดีต

ครุบาศรีวิไชยนำสร้างทางขึ้นวัดพระธาตุคอยสุเทพ

แผนที่แสดงที่ตั้งบริษัทป่าไม้
บอมเบย์เบอร์มาใกล้บริเวณ
ชุมชนทำสตัยเมื่อพ.ศ.2443

(ที่มา : Jame Mc Carthy,
Surveying and exploring in
Saim.)

²¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ, คัมภีร์พระธรรมศาสตร์โบราณ, (กรุงเทพฯ : สบายสาร, 2529), หน้า 22.

²² สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่, ประวัติวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, (อ้งแล้ว), หน้า 58.

ส่วนการติดต่อกันกับฝั่งแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก อันเป็นศูนย์กลางการปกครองและความเจริญของเมืองเชียงใหม่นอกจากข้ามทางสะพานนวรัฐ²³ ชาวบ้านทำส่ต้อยยังช่วยกันกับบ้านชัยมงคลสร้างสะพานไม้รวกไม้ไผ่สานที่เรียกว่า “ข้าวแตะ” เชื่อมระหว่างทำส่ต้อยกับทำวัดชัยมงคล โดยจะเกณฑ์ชาวบ้านที่สองหมู่บ้านสร้างสะพานคนละครึ่งมาบรรจบกันตรงกลางแม่น้ำปิง ซึ่งก็จะร่วมกันสร้างและซ่อมแซมทุกปีเพราะแม่น้ำปิงช่วงน้ำหลากจะพัดสะพานพัง อันแสดงถึงความสัมพันธ์และความสามัคคีของคนเชียงใหม่สองฟากฝั่งแม่น้ำปิง และที่นิยมอีกอย่างก็คือใช้เรือที่มีเรือทั้งเรือส่วนตัวและเรือรับจ้างพายข้ามฟากแม่น้ำปิงระหว่างทำเรือทำส่ต้อยกับทำเรือวัดชัยมงคล แต่วิถีชีวิตของชาวบ้านทำส่ต้อยก็จะถึงจุดเปลี่ยนอีกครั้งสำคัญเมื่อรถไฟตัดผ่านมาถึงแถบบริเวณนี้

“ข้าวแตะ” เชื่อมระหว่างฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงกับทำวัดเกตในฝั่งตะวันออก
ซึ่งอยู่ด้านทิศเหนือของชุมชนทำส่ต้อย
ที่ในอดีตมี “ข้าวแตะ” เชื่อมกับทำวัดชัยมงคลเช่นกัน
 (ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

²³ สะพานนวรัฐเป็นสะพานไม้ข้ามแม่น้ำปิงแห่งที่ 2 แห่งแรกคือสะพานจันทร์สมที่เชื่อมระหว่างตลาดต้นลำไยกับทำวัดเกตการาม สะพานนวรัฐสร้างเมื่อประมาณพ.ศ.2453 ภายหลังเมื่อสร้างรางรถไฟมาถึงพ.ศ.2464 ได้รื้อสะพานไม้เปลี่ยนเป็นสะพานเหล็ก จนกระทั่ง พ.ศ.2510 ได้รื้อสะพานเหล็กสร้างเป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก จึงสร้างได้ “สะพานดำ” ไว้ทางทิศใต้ของสะพานนวรัฐใกล้กับชุมชนทำส่ต้อย เพื่อจำลองสะพานนวรัฐยุคที่เป็นสะพานเหล็ก ซึ่งชื่อ “สะพานนวรัฐ” มาจากพระนามของเจ้าหลวงแก้วนคร เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่พระองค์สุดท้าย

(3) ยุคเส้นทางรถไฟถึงนครเชียงใหม่ถึงก่อนยุคพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.

2464 - 2503

บริเวณแถบนี้เมื่อเส้นทางรถไฟตัดผ่านได้กลายเป็นแหล่งที่เจริญหลากหลายด้านโดยเฉพาะเป็นจุดรับส่งขนถ่ายสินค้าระหว่างเชียงใหม่กับกรุงเทพฯ ที่มีสินค้าที่หลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม สินค้าที่รับมาจากกรุงเทพฯ เช่น ปลาทุ กุ้งทะเล น้ำปลา น้ำแข็ง ปลาข้าว(กรุงเทพฯ นำมาจากอีสาน) ลูกหมู และน้ำมันก๊าด ฯลฯ ส่วนสินค้าที่เชียงใหม่เป็นจุดรวบรวมสินค้าจากแถบบริเวณตอนเหนือส่งลงไปขายที่กรุงเทพฯ เช่น ท่อนไม้ซุง(ส่วนใหญ่มาจาก อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน) พริกแห้ง(ส่วนใหญ่รับมาจาก อ.ฝาง) หมู(คนจีนเลี้ยงแทบทั้งหมด) วัว(ส่วนใหญ่แขกจะนำมาขาย) กระจาดสา(ส่วนใหญ่รับมาจาก อ.สันกำแพง)²⁴ ลูกมะกอก(รับมาจากแม่ฮ่องสอน) และลูกชิด ฯลฯ ชาวบ้านทำสตั๊ยแม้ว่าไม่ได้มีส่วนในการค้าขายทางรถไฟโดยตรงแต่การที่รถไฟเข้ามาก็มีผลต่อชุมชนไม่น้อย ดังทำให้การค้าเส้นทางเรือของชาวบ้านทำสตั๊ยค่อยลดบทบาทลงจนหายไปในที่สุด โดยชาวบ้านหันมาใช้การขายของให้กับพ่อค้าแม่ค้าทางรถไฟแทน เพราะสะดวกรวดเร็วและบรรทุกได้มากกว่าเรือ ซึ่งหนึ่งตู้ของรถไฟ

สามารถับทุกของเท่ากับเรือับันทุก 2 - 3 ลำ²⁵ สินค้าที่สร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้านทำสตั๊ยในช่วงนี้ที่นำไปขายส่งให้พ่อค้าแม่ค้าที่สถานีรถไฟ เช่น ข้าวเปลือก กล้วย พืชผัก ฯลฯ ชาวบ้านผู้ขายบางคนที่มีล้อเกวียนก็รับจ้างบรรทุกของบรรทุกสินค้าไปกลับกับสถานีรถไฟ ส่วนชาวบ้านผู้หุงบางคนที่เป็แม่ค้าขายของเล็กๆ น้อยๆ ตามพื้นริมสถานีรถไฟ เช่น บุหรี่ขี้โย(มวนละ 1 สตางค์) หมากพลู ผลไม้(มะพร้าว มะม่วง ลำไย ฯลฯ) มะพร้าวเผา ผลไม้ดอง ผักดอง

น้ำท่วมสถานีรถไฟเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียง

(ที่มา : บุญเสริม สาดราภัย, ถ่ายประมาณพ.ศ.2495 - 2496)

ขนม(ขนมเกลือ ขนมกะทิ ขนมแดง ขนมขาว ขนมแดง ฯลฯ) ขนมจีน ข้าวเป็ยม ข้าวแคบ อ้อย ล้อม ปลา ปูนา และน้ำปู เป็นต้น ส่วนชาวบ้านศรีป็นครัวก็จะสานชะลอม ตะกร้า แข่ง มาขายให้ผู้โดยสารรถไฟไ้ของ หรือทำกระบอกไม้ไผ่เจาะรูร้อยด้วยเชือกปอเพื่อใส่น้ำดื่มขายให้ผู้โดยสาร ส่วน

²⁴ สัมภาษณ์นายสมชาย สุภารัตน์ อายุ 54 ปี เลขที่ 7 หมู่ที่ 5 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

²⁵ อนุ เนินหาด, “สันป่าข่อย”(สังคมเมืองเชียงใหม่ เล่ม ๑๕), (เชียงใหม่ : นพบุรุษการพิมพ์, 2549), หน้า 37.

กิจการใหญ่ๆ พ่อค้าคนกลางกลุ่มคนจีนจะเป็นเจ้าของกิจการ เจ้าของกิจการรายใหญ่ในยุคนี้แถบบริเวณสถานีรถไฟคือนายชู โอสถาพันธุ์(พ.ศ.2444 – 2500) หรือชาวบ้านเรียกว่า “เจ๊กโอ้ว” ซึ่งชาวบ้านจะไปเป็นลูกจ้างชาวจีนอีกทีหนึ่ง เช่น เป็นลูกจ้างตัดหอม(ค่าจ้างกระสอบละ 2 บาท 50 สตางค์) ลูกจ้างคัดลำไย(วันละ 50 สตางค์) ลูกจ้างขนข้าวเปลือก ลูกจ้างโรงงานทำปลาทุ ลูกจ้างโรงต้มเหล้า ลูกจ้างเลี้ยงหมู ลูกจ้างทำสวนผัก(มีส่วนอยู่แถบบ้านท่าสะอาดและบ้านเมืองกาย) ลูกจ้างคัดแยกผัก ลูกจ้างชักลากไม้ซุงขึ้นรถไฟ ฯลฯ และบางคนที่รับจ้างทำงานกับสถานีรถไฟโดยตรง เช่น รับจ้างตัดไม้หอมบนรางรถไฟ(เล่มละ 3 สตางค์) ทำงาน “แอมหลัว” คือขนฟืนจากรถไฟมาเรียงไว้ทำงานล้างหัวจักรรถไฟ(ในส่วนเตาเผาถ่าน) ฯลฯ ส่วนคนจีนบางคนก็ค้าขายเล็กๆ น้อยๆริมสถานีรถไฟ เช่น ขายกล้วยเตี๋ยว(ใส่ห่อใบตอง ใช้กระป๋องนมเจาะรูผูกเชือกใส่น้ำกล้วยเตี๋ยว) ขายปลาหมึกแห้ง(ตัวละ 25 สตางค์) ขายน้ำแข็งเตี๋ยว(น้ำแข็งใสถ้วยละ 25 สตางค์) เป็นต้น²⁶

การที่รถไฟเข้ามาจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมายให้กับชุมชนใกล้เส้นทางรถไฟรวมจนถึงหมู่บ้านท่าสะอาด ที่เห็นได้

ชัดเจนคือการค้าเส้นทางน้ำได้ยุติลง ชาวบ้านจากการเป็นพ่อค้าแม่ค้าโดยตรงเมื่อค้าขายทางเรือเปลี่ยนเป็นค้าขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่เป็นคนจีนอีกชั้นหนึ่งเมื่อค้าขายทางรถไฟ แต่ทว่าแม้การค้าขายทางเรือจะหมดไปแต่ในช่วงนี้การสัญจรข้ามฝั่งแม่น้ำปิงที่ยังคงอยู่ โดยเห็นได้จากยังมีเรือแจวข้ามแม่น้ำปิงระหว่างท่าเรือท่าสะอาดกับท่าเรือวัดชัยมงคลทั้งเรือส่วนตัวและเรือรับจ้าง เรือพายรับจ้างสมัยนั้น เช่น เรือ

สะพานของรัฐเชื่อมระหว่างสองฝั่งแม่น้ำปิง

ของลุงมี ไชยยะ บ้านท่าสะอาด ค่าโดยสารจะเก็บคนละ 1 สตางค์ต่อเที่ยวหรือถ้าหากไปกลับก็เก็บ 2 สตางค์²⁷ แต่ในยุคนี้วิถีชีวิตบางอย่างก็ยังคงอยู่ เช่น การไปอาบน้ำที่แม่น้ำปิง การแ่้วสาวในยามค่ำคืน หลังจากเสร็จภารกิจทำงานในช่วงกลางวันส่วนใหญ่จะเป็นชายหนุ่มจากหมู่บ้านแถบหนองหอย สารภี และหางดงมาแ่้วสาวที่บ้านท่าสะอาด ส่วนไฟฟ้าก็ยังไม่มีการใช้ยังจุดน้ำมนต์ก้ำดหรือจุดจี๊ยา ภายหลังช่วง

²⁶ สัมภาษณ์แม่อุ๊ยบุญปิ่น แสงตระการ อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 10 ถนนบ้านแพะ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่, นายสมชาย สุภารัตน์ อายุ 54 ปีและนางสาวสุณี สุภารัตน์ อายุ 52 ปี เลขที่ 7 หมู่ที่ 5 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

²⁷ สัมภาษณ์พ่อหนานสุพจน์(คำ) เฉลิมรงค์ อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 134 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

ทศวรรษ 2490 ก็เริ่มมีเทียนไขเข้ามาใช้ในหมู่บ้านซึ่งเป็นสิ่งที่คุ้นเคยสำหรับเด็กสมัยนั้นที่ได้เห็นเทียนไขเป็นครั้งแรก²⁸

มีการจัดตั้งตลาดขึ้นมาหลังจากรถไฟมาถึงซึ่งอยู่หน้าวัดสันป่าข่อย ด้านทิศเหนือของบ้านท่าสะต๋อย เพื่อรับสินค้าจากรถไฟที่ขนขึ้นมาและสินค้าจากชาวบ้าน จึงกลายเป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนของหมู่บ้านแถบบริเวณนี้ เดิมเป็นตลาดเล็กๆ ตั้งโดยการร่วมทุนของพระพิจิตรโอสถ(รอด สุตันตานนท์)สามีเจ้าแม่กบแก้ว สุตันตานนท์(ณ ลำพูน), ขุนอนุพลนคร(กิมซิว แซ่ฉิม(นิมานันท์)) บุตรเขยของพญาพันธุ์หรือภายหลังได้รับยศจากกรุงเทพฯ เป็นหลวงผดุงมัจฉกิจ(น้อยอุ่นเอือน อินทะเคหะ, พ.ศ.2390 – 2460)ซึ่งตั้งบ้านอยู่แถบเชิงสะพานนารัฐ และพระยานุรุทธเทวา(หม่อมหลวงฟื้น พึ่งบุญ)²⁹ ตอนแรกที่ตั้งชื่อว่า “กาด(ตลาด)พระลอ” แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “กาดสันป่าข่อย” ตามพื้นที่ที่ตั้งตลาด นอกจากนี้ยังมีการตั้งตลาดขึ้นอีกแห่งหนึ่งติดกับบ้านท่าสะต๋อยด้านทิศใต้ของวัดสันป่าข่อย คือ “กาดทองคำ” ตั้งชื่อตามครุฑทองคำ สุนทรโร(ไชยวรรณ) อดีตเจ้าอาวาสวัดสันป่าข่อย(พ.ศ.2474 – 2518) ตลาดแห่งนี้จะเป็น “กาดเช้า” ก็จะติดตลาดเฉพาะช่วงเช้าเท่านั้น ซึ่งตลาดสันป่าข่อยและตลาดทองคำเป็นแหล่งซื้อขายของชาวบ้านท่าสะต๋อย และมีผลทำให้อาชีพค้าขายเป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งของชาวบ้านท่าสะต๋อยหลังจากการค้าขายเส้นทางเรือยุติลงยังคงสืบทอดต่อมา

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสนามมวยทั้งของทหารที่ค่ายกาวิละ(ค่ายมวยเดชานุเคราะห์) และสนามมวยของชาวบ้านท่าสะต๋อย(อยู่บริเวณหลังบ้านของนางยุพิน สิงห์ประทานในปัจจุบัน) จึงทำให้ยุคนี้นักมวยฝีมือดีมีชื่อเสียงหลายคน นักมวยรุ่นแรกๆ ของบ้านท่าสะต๋อยเป็นมวยคาดเชือก ที่มีชื่อเสียง 2 คน คือ (1) แคว่นจาย และ (2) หม่องปู้ดิด(เชื้อสายชาวพม่า) นักมวยรุ่นต่อมาในช่วงประมาณทศวรรษ 2470 – 2480 เปลี่ยนจากเป็นนักมวยคาดเชือกมาเป็นนักมวยสวมนวม ที่มีชื่อเสียง 3 คน คือ (1) เปรม ชัยสงค์ (2) สุขแก้ว เมืองราช และ (3) สว่าง สร้างโชค ค่าเข้าชมก็เก็บคนละ 2 – 5 บาทแล้วแต่ชื่อเสียงของคู่ชก ซึ่งช่วงนี้ถือว่าสนามมวยเป็นที่นิยมอย่างมาก ดังปรากฏตั้งสนามมวยหลายกระจายอยู่หลายแห่งนอกจากสนามมวยในค่ายทหารกาวิละกับสนามมวยท่าสะต๋อย เช่น สนามมวยเจดีย์แก้ว สนามมวยวัดเจดีย์หลวง เป็นต้น³⁰

จนกระทั่งถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484 - 2488) ฝ่ายสัมพันธมิตรคืออเมริกาและอังกฤษที่เป็นคู่สงครามกับญี่ปุ่นและไทยที่ร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น จึงได้ถล่มบริเวณจุดยุทธศาสตร์สำคัญด้วยการทิ้งระเบิดหลายลูก ซึ่งกองทัพอากาศญี่ปุ่นและไทยนอกจากตั้งอยู่ภายในตัวเวียงเชียงใหม่ก็มีการตั้งอยู่บริเวณสถานีรถไฟ บ้านสันป่าข่อยและบ้านท่าสะต๋อยอีกด้วย ดังนั้นบริเวณนี้จึงมีการทิ้งระเบิดอย่างหนักด้วยเป็นจุดสำคัญของการคมนาคมขนส่งและที่ตั้งกองกำลังของญี่ปุ่นกับไทย ด้วยแรง

²⁸ สัมภาษณ์แม่อุ๊ยลัดดา ไชยะ อายุ 73 ปี เลขที่ 114 ชุมชนศรีสร้อยทรายมูล ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2533

²⁹ อนุ เนินหาด, “สันป่าข่อย”(สังคมเมืองเชียงใหม่ เล่ม ๑๕), (อ้างแล้ว), หน้า 84.

³⁰ สัมภาษณ์พ่อหนานสุพจน์(คำ) เชนรงค์ อายุ 83 ปี เลขที่ 134 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

ระเบิดได้สร้างความเสียหายต่อบ้านเรือน โรงสีข้าวและนางข้าวในย่านบริเวณใกล้เคียงรอบๆ สถานีรถไฟ เช่น โรงสีข้าวแสงไทยของเจ้าแก้วไอ้ว(นายชู โอสถาพันธุ์) โรงสีข้าววงหวดเส็ง ของเจ้าแก้วหน่อ(นายอมร ชวชาติ)³¹ ชาวบ้านทำสะอาดยจึงต้องพากันขุดหลุมหลบภัยหากเมื่อได้ยินสัญญาณเตือนต้องวิ่งเข้าไปอยู่ในหลุมหลบภัย หลังสิ้นสุดสงครามมีชาวบ้านล้มตายไปหลายราย บ้านเรือนที่พังจากระเบิดก็ต้องซ่อมแซมปลูกสร้างกันใหม่ แต่ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะไม่เอาไม้จากเรือนหลังเก่าที่โดนระเบิดมาสร้างหลังใหม่ด้วยเชื่อว่า “จืด” หากนำมาสร้างผู้อยู่อาศัยจะไม่มีความสุขเจริญรุ่งเรือง บางหลังจึงขายหรือบริจาคไม้เรือนเก่าให้เอาสร้างสาธารณะประโยชน์ต่างๆ เช่น สร้างสะพาน เป็นต้น

32

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หมู่บ้านทำสะอาดย(ตรงชุมชนศรีสร้อยทรายมูลปัจจุบัน)ก็ขยายตัวมากขึ้น จึงขยายชุมชนกระจายขึ้นไปด้านทิศเหนือ(ตรงชุมชนทำสะอาดยปัจจุบัน)ที่เคยเดิมเป็นป่าช้าของบ้านสันป่าข่อย เป็นทุ่งนา และป่าห้วยคา ซึ่งสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484 - 2488) พื้นที่บริเวณนี้ได้เป็นที่ตั้งฐานทัพ เมื่อสงครามยุติผู้คนจึงเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยผู้ที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มแรกคือ ร้อยโทอินทร์ ฤทธิ์ณรงค์ และชาวบ้านรวมเป็น 10 หลังคาเรือน ภายหลังก็มีชาวบ้านที่มาจากสันป่าข่อยและจากบ้านทำสะอาดยมาตั้งเพิ่มมากขึ้น จนช่วงระยะเวลานี้หมู่บ้านทำสะอาดยจึงกว้างขวางและมีจำนวนคนมากขึ้นตามลำดับ ส่วนทางด้านอื่นๆ หมู่บ้านขยายตัวไม่ได้มากนักเพราะติดกับพื้นที่อื่นๆ คือ ด้านทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำปิง ส่วนด้านที่เหลืก็ติดกับค่ายทหารกาวิละ เมื่อชุมชนขยายตัวภายหลังจึงมีการแบ่งเขตพื้นที่ภายในหมู่บ้านว่าเป็น “บ้านทำสะอาดยเหนือ”(บริเวณชุมชนทำสะอาดยปัจจุบัน) กับ “บ้านทำสะอาดยใต้”(บริเวณชุมชนศรีสร้อยทรายมูลปัจจุบัน)³³ ส่วนจุดเปลี่ยนสำคัญอีกครั้งของบ้านทำสะอาดยคือประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่หลังจากนี้จะมีการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ แบบที่เรียกว่าได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวบ้านทำสะอาดยไปอย่างมาก

(4) ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2504 - ปัจจุบัน(พ.ศ.2554)

ช่วงก่อนหน้าประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฟังตะวันออกกับฟังตะวันตกของแม่น้ำปิงต่างกันมาก เพราะฟังตะวันตกเป็นแหล่งศูนย์กลางการปกครองของจังหวัดเชียงใหม่มีความเจริญแบบสมัยใหม่เข้ามาตั้ง บรรดาเด็กๆ ที่อยู่ฟังตะวันออกสมัยนี้จึงรู้สึกตื่นเต้นดีใจเมื่อผู้ปกครองจะพาข้ามไปเที่ยวฟังตะวันตกแม่น้ำปิง³⁴ ซึ่งเมื่อเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจจึงกระจายความเจริญแบบสมัยใหม่เข้า

³¹ อนุ เนินหาด, เชียงใหม่สะป๊ะเรื่องตะวา, (เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2543), หน้า 59 – 60.

³² สัมภาษณ์แม่อุ๊ยบุญปิ่น แสงตระการ อายุ 95 ปี เลขที่ 10 ถนนบ้านแพะ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

³³ สัมภาษณ์แม่อุ๊ยเจริญ บัวล้อม อายุ 78 ปี เลขที่ 1 ชุมชนทำสะอาดย ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2553

³⁴ อนุ เนินหาด, “สันป่าข่อย”(สังคมเมืองเชียงใหม่ เล่ม ๑๕), (อังก้าว), หน้า 2.

มาสู่พื้นที่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิงมากขึ้น ที่นาจำนวนมากสมัยนี้จากเดิมพื้นที่นาจะเป็นผืนใหญ่ตั้งแต่วัด
เกตุการามมาจนถึงบ้านสันป่าข่อยและบ้านท่าสะอาด ก็ค่อยๆ ถูกปรับเป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือนและร้านค้า
ตั้งแต่พ.ศ.2504 จนไม่เหลือพื้นที่นาและชาวบ้านแถบนี้ก็เลิกอาชีพทำนาจนหมดไปในที่สุด มีการตัด
ถนนหนทางทำให้การสัญจรทางน้ำปิงหมดลง เรือรับจ้างที่เคยพายรับส่งข้ามสองฟากฝั่งแม่น้ำปิงก็ยุติ
บทบาทลง จากเดิมยังพอมีเหลือเรือพายรับจ้างข้ามฟากน้ำปิงอยู่บ้างเมื่อรถไฟตัดผ่านมาถึง จนปัจจุบัน
จึงเหลือเพียงเรือที่ทำหน้าที่นำญาติพี่น้องของผู้ตายนำเอาเต้ากระดูกของผู้ตายออกไปลอยกลางแม่น้ำปิง
เท่านั้น

ในช่วงนี้ชุมชนขยายตัวมาก
ในช่วงทศวรรษ 2510 จึงแบ่งการ
ปกครองภายในชุมชนเป็น 3 หย่อม
บ้าน คือ หย่อมบ้านท่าสะอาดเหนือ
หย่อมบ้านท่าสะอาดใต้ และหย่อม
บ้านกลางท่าสะอาด และเปลี่ยนจาก
อยู่ตำบลท่าศาลามาเป็นตำบลวัดเกต
จนกระทั่งมีการประกาศพื้นที่นี้เป็น
เขตเทศบาลทางราชการจึงได้แบ่งเขต
พื้นที่การปกครองใหม่ โดยเริ่มจาก
จัดตั้งหมู่บ้านท่าสะอาดด้านเหนือเป็น
“ชุมชนท่าสะอาด” เมื่อพ.ศ.2528
(ปัจจุบันมี 98 ครัวเรือน ประชากร

ชาวเชียงใหม่เล่นน้ำสงกรานต์บริเวณสะพานนวรัฐเมื่อพ.ศ.2507

(ที่มา : บุญเสริม สาดราษฎร์)

510 คน) และต่อมาในปีพ.ศ.2544 หมู่บ้านท่าสะอาดด้านใต้ก็จัดตั้งเป็น “ชุมชนศรีสร้อยทรายมูล”
(ปัจจุบันมี 172 ครัวเรือน ประชากร 624 คน) อันเป็นรูปแบบเขตการปกครองที่ใช้ต่อมาจนถึง
ปัจจุบัน มีสำนักงานต่างๆ ของภาครัฐเข้ามาตั้ง เช่น สำนักงานแขวงกาวิละ มาตั้งที่อาคารศูนย์การ
สาธารณสุขท่าสะอาด พ.ศ.2532 เป็นต้น

แต่ยุคนี้ก็ได้รับอานิสงส์จากสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็คือหลุมระเบิดจำนวนมากบางหลุมลึก 2 -
3 กว้าง 15 – 20 เมตร หลุมเหล่านี้จะเป็นแหล่งหาปลาของชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงรวมถึงชาวบ้านท่า
สะอาด สามารถสร้างรายได้ให้อีกทางหนึ่ง เพราะในอดีตบริเวณแถบตั้งแต่ที่นาแถววัดเกตุการาม บ้าน
สันป่าข่อย บ้านท่าสะอาด บ้านใหม่ บ้านสันนาลุง สถานีรถไฟ บริเวณเหล่านี้จะท่วมทุกปีบางปี
ท่วมถึง 2 ครั้ง ซึ่งเป็นน้ำที่มาจากน้ำแม่จืด น้ำแม่แดงไหลผ่านมาจากแม่น้ำปิง แต่น้ำก็ท่วมไม่นาน
เพราะน้ำจะไหลไปรวมหนองหลวง(อยู่ใกล้สถานีรถไฟ) และหนองบวกส้ม(ปัจจุบันตื้นเขินเป็นที่ตั้ง
อารามหนองบวกส้ม)ซึ่งเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ หลังน้ำท่วมฝูงปลาจึงตกค้างอยู่ตามหลุมระเบิด ปลา
ที่จับได้จำนวนมาก เช่น ปลาเพี้ยมีตัวขนาดใหญ่เท่าสองฝ่ามือ ปลาหมอ(ปลาสะเค็ด)ตัวขนาดหนึ่งฝ่า

มือ หรือปลาช่อนหนึ่งตัวหนักถึงหนึ่งกิโลกรัม ฯลฯ นอกจากเป็นแหล่งหาสัตว์น้ำชาวบ้านบางคนก็ทำสวนผักไผ่ๆ หลุมระเบิดและตักน้ำจากหลุมระเบิดมารดน้ำผัก³⁵

ถนนเลียบแม่น้ำปิงสายเชียงใหม่ - ลำพูน
ผ่านบริเวณโรงแรมศรีประกาศด้านเหนือของชุมชนท่าสะต๋อย
(ที่มา : บุญเสริม สาสตราภักย์ ถ่ายภาพพ.ศ.2512)

หมู่บ้านท่าสะต๋อยได้รับการดูแลโดยตรงจากเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่มาตั้งแต่อดีต ด้วยเป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญของเจ้านายนครเชียงใหม่ ภายหลังแม้ว่าเจ้านายนครเชียงใหม่ได้ถูกลดบทบาทลงแต่ในส่วนทายาทชั้นหลังลงมาก็ยังให้การอุปถัมภ์วัดท่าสะต๋อย ดังเช่น เมื่อรวบรวมเงินเพื่อจัดตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์ในพ.ศ.2514 ก็มีเจ้านายราชตระกูล ณ เชียงใหม่หลายท่านร่วมบริจาค คือ เจ้าพงษ์อินทร์ ณ เชียงใหม่ ราชบุตรเจ้าหลวงแก้วนครรัฐ(เจ้าอินทแก้ว ณ เชียงใหม่) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย(พ.ศ.2454 – 2482) เจ้าไชยสุริยวงศ์ ณ เชียงใหม่ บุตรเจ้าไชยสงคราม(เจ้าน้อย

³⁵ สัมภาษณ์นายสมชาย สุภารัตน์ อายุ 54 ปี เลขที่ 7 หมู่ที่ 5 บ้านใหม่ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

สมพมิตร ณ เชียงใหม่) และเจ้าโสมชบา วรรณรัตน์(ณ เชียงใหม่) จนกระทั่งจัดตั้งเป็นมูลนิธิในปี พ.ศ.2531 เจ้าไชยสุริยวงศ์ ณ เชียงใหม่ ก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการของมูลนิธิด้วย³⁶

ตอนที่ 2 สมบัติสาธารณะของชุมชนท่าเสาต้อย

สมบัติสาธารณะของชุมชนท่าเสาต้อย คือ พื้นที่ที่คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและช่วยกันสืบทอดดูแลรักษา มีทั้งสมบัติชุมชนในด้านที่เป็นกายภาพสามารถมองเห็นจับต้องได้ และสมบัติชุมชนที่เป็นจินตภาพหรือเกิดจากคติความเชื่อ สมบัติชุมชนที่เป็นกายภาพ เช่น วัดท่าเสาต้อย พระเจ้าทันใจ ธรรมมาสน์ พระเจดีย์ ที่ธรณีสงฆ์ แม่น้ำปิง โรงเรียนเทศบาลวัดท่าเสาต้อย และหอศีลต่างๆ เป็นต้น ส่วนสมบัติชุมชนที่เป็นจินตภาพร่วมกัน เช่น ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและผี

สมบัติสาธารณะทางกายภาพของชุมชนท่าเสาต้อย

(1) วัดท่าเสาต้อย

วัดท่าเสาต้อย ปราชญ์ของโบราณของชุมชนท่าเสาต้อยได้ผูกชื่อของวัดไว้อย่างไพเราะและมีความหมายแสดงถึงจุดเด่นของสถานที่ตั้งวัดว่า “วัดท่าเสาต้อยศรีสร้อยทรายมูล” หรือ “วัดศรีสร้อยทรายมูลท่าเสาต้อย” อันบ่งบอกถึงวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งท่าแม่น้ำ มีต้นสะหรี่(ต้นโพธิ์)แผ่กิ่งก้านสาขาและใบย้อยลงมา³⁷ ขณะเดียวกันพื้นที่บริเวณท่าน้ำก็มีกระแสน้ำพัดพาทรายมาทับถม(มูล)จนเป็นที่ดอน

ทางเข้าวัดท่าเสาต้อยตรงที่เชื่อมกับถนนสายเชียงใหม่ - ลำพูน

ถ่ายภาพเมื่อปีพ.ศ.2535

(ที่มา : บุญเสริม สาตราภัย)

³⁶ วัดท่าเสาต้อย, ไร่เล็ก ๘๒ ปีหลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺฒโน และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรรณเวทย์, (เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2531), หน้า 27, 75, 78 และ 79.

³⁷ ชาวล้านนานิยมเรียกการย้อยลงมาของต้นโพธิ์และต้นไทรว่า “สร้อย” เช่น ไสสร้อย หรือ สร้อยไฮ คือ ต้นไทรย้อย ต้นสะหรี่(ต้นโพธิ์)ที่มีกิ่งก้านสาขาและใบแผ่ย้อยลงมาก็เรียกว่า “ศรีสร้อย”(อ่านว่า สะหรี่สร้อย)

เหตุที่ผูกชื่อไว้เช่นนี้ก็เพราะว่าแต่เดิมวัดท่าสะอาดตั้งอยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำปิง (ตรงบริเวณท่ารถโดยสารในปัจจุบัน) เหมือนกับไว้ต่างๆ ที่ตั้งเรียงรายอยู่ทั้ง 2 ฝั่งของแม่น้ำ เช่น วัดฟ้าฮ่าม วัดชะจาว วัดเกตุการาม วัดนางเหลียว(วัดสันป่าข่อย) วัดชัยมงคล(วัดอุปมาเมือง) ฯลฯ จนกระทั่งเมื่อประมาณร้อยกว่าปีที่ผ่านมาเนื่องจากกระแสน้ำแม่ปิงไหลแรงในฤดูน้ำหลากกัดเซาะตลิ่งทั้ง 2 ฝั่งพังทลายอยู่เสมอส่งผลต่อถาวรวัตถุภายในวัดชำรุดเสียหาย ดังนั้นหลายวัด 2 ฝั่งแม่น้ำปิงจึงย้ายวัดออกให้ไกลจากฝั่งหรือขยายพื้นที่วัดเข้าไปในฝั่ง เช่น วัดสันป่าข่อย(วัดนางเหลียว)ที่อยู่ถัดไปทางทิศเหนือ(เดิมตั้งอยู่บริเวณโรงแรมศรีประกาศในปัจจุบัน) ก็ย้ายไปตั้งวัดใหม่ให้ห่างจากแม่น้ำปิงประมาณ 100 เมตร³⁸ หรือวัดชัยมงคลที่ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดท่าสะอาดก็ถูกแม่น้ำปิงกัดเซาะพร้อมกับมีท่อนซุงลอยตามลำน้ำมากระแทกพระอุโบสถจนเสียหาย ก็มีการขยายพื้นที่วัดเข้าไปในทางทิศตะวันตก³⁹ ดังนั้นวัดท่าสะอาดก็ย้ายไปสร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นทุ่งนาและสวนของชาวบ้าน ห่างจากฝั่งแม่น้ำปิงที่เดิมประมาณ 100 เมตรซึ่งตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ในครั้งนั้นชาวบ้านได้มอบพื้นที่ให้สร้างขึ้นเป็นวัด(ปัจจุบันมีพื้นที่ประมาณ 7 ไร่ 3 งาน 30 ตารางวา) และมีพื้นที่ธรณีสงฆ์อีกส่วนหนึ่งไว้เป็น “ช่วงหน้าวัด” เพื่อไว้ทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน(ปัจจุบันมีพื้นที่ประมาณ 2 ไร่เศษ) ปัจจุบันพื้นที่ธรณีสงฆ์ส่วนนี้เป็นที่ตั้งศาลาของชุมชนและเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านที่เช่าอยู่อาศัย⁴⁰ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญของวัดท่าสะอาด คือ

(1.1) **พระเจ้าทันใจ** พุทธรูปโบราณคู่มากับชุมชนท่าสะอาดเป็นพระประธานในวิหารวัดท่าสะอาด ปัจจุบันได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ได้ “แท่นแก้ว” ฐานของ “พระเจ้าชัยยะมงคลปฏิมากร” หรือ “พระพุทธรชัยยะมงคล” พระประธานในวิหารองค์ใหม่ที่หล่อขึ้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2520

(1.2) **ธรรมาสน์** เป็นธรรมาสน์โบราณศิลปะล้านนาคู่มากับวัดท่าสะอาด เป็นธรรมาสน์ทรงปราสาทหลังคาซ้อนชั้น สร้างด้วยไม้สักแกะสลักลวดลายอย่างวิจิตรบรรจง ปัจจุบันยังคงอยู่ในพระวิหารวัดท่าสะอาด

(1.3) **พระอุโบสถ** สร้างเมื่อพ.ศ.2470 สมัยของครูบาสิทธิ สุคันโธ เป็นเจ้าอาวาสวัดท่าสะอาด เพื่อไว้อุปสมบทกุลบุตรและทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ เนื่องจากเจ้าอาวาสหลายรูปของวัดท่าสะอาดได้เป็นพระอุปัชฌาย์ และในพ.ศ.2503 สมัยของครูบาบุญมี ชยวฑฺโฒ(พระครูวิมลวรเวทย์) เป็นเจ้าอาวาสก็ได้เป็นประธานทำการบูรณะซ่อมแซมอีกครั้งและฉลองในปีเดียวกัน

³⁸ อนุ เนินหาด, “สันป่าข่อย” สังคมเมืองเชียงใหม่ ๑๕, (เชียงใหม่ : นพบุรุษการพิมพ์, 2549), หน้า 67.

³⁹ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่, ประวัติวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : นันทพันธ์, 2549), หน้า 151.

⁴⁰ วัดท่าสะอาด, ไร่เล็ก ๘๒ ปีหลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺโฒ และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์, (เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2531), หน้า 8.

(1.4) พระวิหาร ใช้เป็นสถานที่ทำบุญของชาวบ้านทำสวดต่อย พระวิหารหลังเก่าสร้างเมื่อพ.ศ. 2480 สมัยของครูบาสิทธิ สุกันโธ ต่อมาในปีพ.ศ.2518 พระวิหารหลังเก่าชำรุดทรุดโทรม ครูบาบุญมี ชยวุฑโฒจึงทำการรื้อถอนและก่อสร้างวิหารหลังใหม่ขยายให้ใหญ่กว่าเดิม สร้างเป็นวิหารก่ออิฐฉาบปูน แต่ในส่วนเสาของวิหารหลังเก่าที่เป็นไม้สักยังคงรักษาไว้โดยเอามาทำเสาวิหารหลังใหม่และฉาบปูนเพื่อประดับลวดลาย พระวิหารหลังใหม่ใช้เวลาก่อสร้าง 6 ปีจึงแล้วเสร็จในพ.ศ.2524 และฉลองพระวิหาร(ปอยหลวง)พ.ศ.2526 ซึ่งใช้ประกอบศาสนกิจมาจนปัจจุบัน

(1.5) พระเจดีย์ สร้างเมื่อพ.ศ.2472 สมัยของครูบาสิทธิ สุกันโธ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ต่อมาในพ.ศ.2535 ครูบาบุญมี ชยวุฑโฒ ทำการบูรณะก่อเสริมให้ใหญ่และสูงขึ้น ทำเป็นเจดีย์ทรงปราสาทมีชั้นจระนำเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง 4 ทิศ พร้อมกับสร้างศาลารอบฐานพระเจดีย์ 3 หลังเพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของชาวบ้านในชุมชนและผู้ศรัทธา

(1.6) กุฏิ สร้างเมื่อพ.ศ.2476 โดยมีครูบาสิทธิ สุกันโธ เป็นประธานในการก่อสร้างเพื่อเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร และต่อมาในพ.ศ.2529 พระครูวิมลวรเวทย์(ครูบาบุญมี ชยวุฑโฒ) ได้เป็นประธานทำการบูรณะซ่อมแซมต่อเติมดังปรากฏในปัจจุบัน

(1.7) หอระฆัง สร้างเมื่อพ.ศ.2499 เพื่อใช้ตีเป็นสัญญาณในการประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร โดยมีนายเจริญ นางศรีบุญ สุกจิตต์ เป็นเจ้าภาพในการก่อสร้าง

(1.8) กุฏิครูบาสิทธิ เป็นที่บรรจุอัฐิของครูบาสิทธิ สุกันโธ อดีตเจ้าอาวาสวัดทำสวดต่อยสร้างเมื่อพ.ศ.2529 เดิมหลังจากที่ครูบาสิทธิมรณภาพเมื่อพ.ศ.2485 มีการฌาปนกิจได้สร้างวิหารหลังเล็กๆ ไว้ข้างพระอุโบสถด้านทิศตะวันออกเพื่อเป็นที่บรรจุอัฐิ ภายหลังได้รื้อถอนออกเพื่อสร้างศาลาของวัด จึงสร้างกุฏิขึ้นใหม่บนพระวิหารตรงประตูวิหารด้านทิศตะวันตกและทำการย้ายอัฐิมาบรรจุไว้สืบมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ก็ยังมียังมีสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่อยู่ภายในวัด เช่น กุฏิของบรรพบุรุษของชุมชนทำสวดต่อยและผู้ศรัทธาบริเวณรอบพระวิหารและพระเจดีย์, แทงค์น้ำ – ประปา สร้างพ.ศ.2507, ศาลากานดาวิบูลสันติ สร้างพ.ศ.2510, ศาลาอียิ่ง แซ่ลิ้ม วุฒิสรีศาสตร์ สร้างพ.ศ.2525, ศาลาอุษณิธิ สร้างพ.ศ.2527, กุฏิรับรอง สร้างพ.ศ.2524 และกุฏิจรี ปั่นทอง สร้างพ.ศ.2528 เป็นต้น ในส่วนของปูชนียบุคคลที่ถือว่าเป็นสมบัติชุมชนของชุมชนทำสวดต่อย คือ

(1.1) **ครูบาพิมพิสาร** เป็นอดีตเจ้าอาวาสรูปเก่าที่สุดเท่าที่ยังอยู่ในความทรงจำของชุมชนท่า สะด้อย ไม่ทราบประวัติความเป็นมา แต่ก็เป็นพระเถระที่มีผู้เคารพนับถืออยู่ไม่น้อย ดังปรากฏมีการเรียกขานนามท่านอย่างยกย่องว่า “ครูบาพิมพิสาร” และยังมีตำแหน่งเป็นพระอุปัชฌาย์ที่ทำการอุปสมบทให้กับบุตรหลานของชาวบ้านหมู่บ้านต่างๆ ภายในหัวมวดอุโบสถ และด้วยครูบาพิมพิสารยังอยู่ในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ชุมชนท่าสะอาดว่าเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดท่าสะอาด ดังนั้นเป็นไปได้ว่าการย้ายวัดท่าสะอาดจากริมฝั่งน้ำปิงเข้ามาสร้างวัดขึ้นใหม่ตรงในบริเวณปัจจุบัน ก็ทำการย้ายในสมัยของครูบาพิมพิสาร จึงเป็นที่จดจำของชาวบ้านว่าท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าสะอาดรูปแรก เพราะเป็นรูปแรกที่เป็นเจ้าอาวาสของวัดใหม่ที่ย้ายมาตั้งตรงบริเวณนี้

(1.2) **ครูบาสิทธิ สุคันโธ** เป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดท่าสะอาดรูปที่ 2 (ถึงพ.ศ.2485) เกิดเมื่อพ.ศ. 2400 ที่หมู่บ้านสันนาลุง(ถัดจากหมู่บ้านสันป่าข่อย) เมื่อโตขึ้นบิดาได้นำไปฝากเป็น “ชะโยม”(เด็กวัด) กับครูบาพิมพิสาร วัดท่าสะอาด ต่อมาได้บรรพชาเป็นสามเณรจนอายุครบ 20 ปีก็ได้ทำการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ มีครูบาพิมพิสาร วัดท่าสะอาด ที่สามเณรสิทธิได้ฝากตัวเป็นศิษย์มาตั้งแต่เด็กเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาแขนงต่างๆ จากครูบาพิมพิสาร ทั้งอักษรธรรมล้านนา เรียนพระธรรมวินัย และวิปัสสนากรรมฐาน จนเป็นที่กล่าวขานว่าท่านล่วงรู้จิตความนึกคิดของผู้คนตลอดจนสามารถนั่งบริกรรมรู้ได้ว่าผู้ที่ตายไปแล้วจะไปเกิดใหม่ในภพภูมิใด เรียกพิธีกรรมนี้ว่า “พิธีกรรมนั่งผ้า” เป็นที่เลื่อมในศรัทธาของผู้คนอย่างมาก อีกทั้งตลอดชีวิตการเป็นภิกษุท่านจะไม่ฉันทนเนื้อสัตว์ สิ่งทั้งนั้นเป็นประจำคือผักต่างๆ ถั่วฝักยาว และถั่ว⁴¹ นอกจากนี้ครูบาสิทธิก็ยังเป็นพระนักพัฒนาจะเห็นว่าสิ่งก่อสร้างภายในวัดท่าสะอาดส่วนใหญ่สร้าง

ครูบาสิทธิ สุคันโธ

(ที่มา : วัดท่าสะอาด)

ขึ้นหรือบูรณะในสมัยของท่าน จากหลักฐานที่ปรากฏครูบาสิทธินอกจากได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากชาวบ้านท่าสะอาด ยังเป็นที่นับถือของ

ชาวเชียงใหม่ตลอดจนชาวพม่าและไทใหญ่ที่เข้ามาทำป่าไม้ ดังปรากฏว่าเมื่อครูบาศรีวิไชย(พ.ศ.2421 – 2481) คนบุญแห่งล้านนา วัดบ้านปาง เมืองนครลำพูน ได้ทำการสร้างถนนขึ้นสู่วัดพระธาตุคอกยสุเทพเมื่อพ.ศ.2477 ลูกศิษย์จำนวนมากของครูบาสิทธิก็เข้าร่วมสร้างถนนด้วย หรือจากจารึกเสาววิหารวัดผา

⁴¹ วัดท่าสะอาด, ทัศนะ ๘๒ ปีหลวงพ่อนบุญมี ชยวฑูโธ และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์, (อ้างแล้ว), หน้า 6.

ลาด(ต.สุเทพ อ.เมืองเชียงใหม่) ก็ระบุว่าวิหารวัดผาลาดที่สร้างขึ้นในช่วงครุบาศรีวิไชยสร้างถนนขึ้นวัด พระธาตุคอกยสุเทพ ศรัทธาก่อสร้างล้วนแต่เป็นลูกศิษย์ชาวพม่า ไทใหญ่ ของครุบาสิทธิ วัดท่าสะต๋อย และของครุบาเถิ้ม โสกาโณ เจ้าอาวาสวัดแสนฝาง(พ.ศ.2468 – 2477)⁴² และในช่วงที่มีการออก พระราชบัญญัติให้ตั้งนามสกุลเมื่อพ.ศ.2456 ท่านก็เป็นผู้ตั้งนามสกุลหลายนามสกุลให้กับชาวบ้านท่า สะต๋อย⁴³ ครุบาสิทธิ สุกันโธ ตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้อยู่ที่วัดท่าสะต๋อยมา ตลอดจวบจนถึงแก่กรรมภาพเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2485 คณะศรัทธาจึงได้ทำการฌาปนกิจและ สร้างวิหารหลังเล็กไว้เก็บอัฐิเพื่อสักการบูชา และต่อมาได้ย้ายมาสร้างกุฏิไว้บนพระวิหารดังปรากฏ ในปัจจุบัน

(1.3) พระครูวิมลวรเวทย์ หรือ ครุบาบุญมี ขยวาทโธ เป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดท่าสะต๋อยรูปที่ 3 (พ.ศ.2485 - 2535) เป็นบุตรของพ่อวงษ์ แม่คำมูล วงษ์สิทธิ เกิดเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2449 ที่หมู่บ้านสันนาลุง มีน้องชาย 1 คนคือนายบุญศรี วงษ์สิทธิ เมื่อประมาณพ.ศ.2460 อายุได้ 11 ขวบ บิดาได้นำท่านกับน้องชายไปฝากเป็นลูกศิษย์(จะโยม)อยู่กับ “ต๋ออาว” คือครุบาสิทธิ ที่วัดท่าสะต๋อย ได้ ร่ำเรียนอักษรธรรมล้านนา และฝึกหัดสวดมนต์ 7 ด้านาน 12 ด้านานจากคัมภีร์ไบลานจนชำนาญ ส่วนอักษรไทยนั้นได้เรียนที่โรงเรียนวัดสันป่าข่อยโดยใช้วิหารเป็นที่ทำการเรียนการสอน มีครูทองดี ปิณณวลี ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ของท่านสอนอยู่จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ครุบาบุญมี ขยวาทโธ หรือ พระครูวิมลวรเวทย์
อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าสะต๋อย พ.ศ.2485 – 2535
(ที่มา : วัดท่าสะต๋อย)

⁴² สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่, ประวัติวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, (อ้างแล้ว), หน้า 58.

⁴³ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ, คัมภีร์พระธรรมศาสตร์บูรณ, (กรุงเทพฯ : สบายสาร, 2529), หน้า 23.

ในพ.ศ.2465 อายุได้ 15 ปี เมื่อสามารถหัดเขียนอักษรธรรมล้านนา อักษรไทย ฝึกท่องบทสวดมนต์จนชำนาญและเรียนจบระดับชั้นประถมศึกษาแล้ว จึงได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดท่าสะต๋อย เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2465 โดยมีครูบาสิทธิเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดท่าสะต๋อยช่วยดูแลบำรุงรักษาวัดมาตลอด ได้ฝึกหัดเทศน์ธรรมแบบล้านนา ฝึกปฏิบัติกรรมฐาน และฝึกวิชาต่างๆ จากครูบาสิทธิ เช่น พิธีนั่งเทียน บูชาเทียน และสืบชะตา เป็นต้น พร้อมกับเรียนพระปริยัติธรรมไปด้วยที่วัดเชตุพน จนกระทั่งพ.ศ.2470 อายุย่างเข้า 21 ปี ขณะนั้นมีงานฉลองพระอุโบสถวัดท่าสะต๋อย(ปอยหลวง) หลวงศรีประกาศ(ฉันท วิชชาภัย)และนางเรือนแก้ว ภรรยา เห็นว่าสามเณรบุญมีมีอายุครบที่จะอุปสมบท จึงได้เป็น “พ่อออก” “แม่ออก” เจ้าสรืทธาในการอุปสมบทพร้อมในงานฉลองพระอุโบสถหลังใหม่ ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2470 มีอุปสมบทด้วยกัน 2 รูป คือ สามเณรบุญเป็ง สร้อยมาลี และสามเณรบุญมี วงษ์สิทธิ์ ถือเป็นการอุปสมบทครั้งแรกของพระอุโบสถหลังนี้ โดยมีครูบาสิทธิ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูชัยสีลวิมล(เมืองไชย สุขุมโม, 2429 - 2500) วัดเกตการาม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระคำตัน แห่งวัดเชตุพน เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่ออุปสมบทแล้วท่านก็ติดตามช่วยเหลืองานพัฒนาวัดและงานด้านศาสนาของครูบาสิทธิมาตลอด ดังในพ.ศ.2477 ท่านก็ติดตามครูบาสิทธิเข้าร่วมกับครูบาศรีวิไชยสร้างถนนขึ้นสู่วัดพระธาตุคอกยสุเทพ จวบจนครูบาสิทธิได้ถึงแก่มรณภาพท่านจึงได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าสะต๋อยรูปต่อมา ก็ได้รักษาธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ แบบล้านนาตามรอยของครูบาสิทธิไว้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาสร้างถาวรวัตถุและบูรณะซ่อมแซมของวัดท่าสะต๋อยหลายอย่าง เช่น สร้างหอระฆังพ.ศ.2499, บูรณะพระอุโบสถพ.ศ.2503, สร้างแท่งคันน้ำ – ประปาพ.ศ.2507, สร้างพระวิหารหลังใหม่พ.ศ.2518, หล่อพระประธานในวิหารองค์ใหม่หน้าตัก 45 นิ้วพ.ศ.2520, บูรณะกุฏิพ.ศ.2529 และบูรณะพระเจดีย์พ.ศ.2535 เป็นต้น⁴⁴

ในระยะแรกหลังจากที่ครูบาสิทธิมรณภาพพ.ศ.2485 ท่านได้ดำรงตำแหน่งรักษาการเจ้าอาวาสวัดท่าสะต๋อย จวบจนกระทั่งอีก 5 ปีต่อมาในพ.ศ.2490 ก็ได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าสะต๋อย ด้วยท่านมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในพ.ศ.2501 จึงได้รับแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็น “พระครูธรรมธร” พระฐานานุกรมของพระธรรมราชานุวัตร(ฟู อุตตลิโว, พ.ศ.2444 – 2516) วัดพระสิงห์ ในพ.ศ.2514 พระธรรมราชานุวัตรได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระมหาโพธิวงศาจารย์ ท่านก็ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เปลี่ยนพัศยศใหม่แต่ใช้นามสมณศักดิ์เดิม ต่อมาพ.ศ.2515 พระมหาโพธิวงศาจารย์ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านก็ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น “พระครูวินัยธร” จนกระทั่งวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2525 ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็น “พระครูวิมลวรเวทย์” เทียนท่าเจ้าคณะอำเภอชั้นโท⁴⁵

⁴⁴ วัดท่าสะต๋อย, ที่ระลึกในงานทำบุญอายุครบ 86 ปีพระครูวิมลวรเวทย์(หลวงพ่อนบุญมี ชยจุฑาโณ), (เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2535), หน้า 13.

⁴⁵ วัดท่าสะต๋อย, ที่ระลึก ๘๒ ปีหลวงพ่อนบุญมี ชยจุฑาโณ และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์, (อ้งแล้ว), หน้า 18.

ท่านพระครูวิมลวรเวทย์ หรือ ครูบานบุญมี เป็นพระนักปฏิบัติที่สามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของล้านนา ขณะเดียวกันก็เป็นพระนักพัฒนาและมีสัยทัศน์กว้างไกล ดังท่านไปจาริกแสวงบุญถึงประเทศศรีลังกาในระหว่างวันที่ 14 – 22 เมษายน พ.ศ.2534 เพื่อนมัสการสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาและชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของศรีลังกา ท่านจึงได้รับการเคารพศรัทธาจากคณะสงฆ์สามเณร ชาวบ้านท่าสะอาด และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เห็นได้จากในช่วงวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันปีใหม่(สงกรานต์) ตามประเพณีของล้านนาพระสงฆ์สามเณรจากหัววัดต่างๆ เช่น วัดเมืองสาสตร์หลวง วัดเมืองสาสตร์น้อย และวัดเมืองกาย ฯลฯ จะพากันนำขันข้าวตอกดอกไม้มาทำสามัคคีธรรมคารวะต่อท่านพระครูวิมลวรเวทย์เป็นประจำทุกปี ส่วนชาวบ้านก็นิยมมาทำบุญกับท่านวิมลวรเวทย์เป็นประจำก็จะได้รับ “กำปิ่นปอน” หรือคำให้พรแบบล้านนาจากท่านอย่างไพเราะจับใจ จนมีคำกล่าวกันว่า “ได้ฟังกำปิ่นปอนดีไหน บ่เหมือนกำปิ่นปอนครูบานบุญมี” แม้จะถวายของมากหรือน้อย ท่านก็ให้พรเสมอเหมือนกันทุกคน จนกระทั่งถึงแก่กรรมภาพในพ.ศ.2536

(2) แม่น้ำปิง

แม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายหลักของแอ่งที่ราบเชียงใหม่ – ลำพูน มีต้นกำเนิดอยู่ที่เชิงดาว(อ.เชียงดาว) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท่าสะอาดอย่างมาก ดังจะเห็นว่าคำว่า “ท่า” ที่เดิมในชื่อหมู่บ้านเดิมว่า “สะอาด” ก็มาจากการเป็นท่าเรือริมฝั่งแม่น้ำปิง เส้นทางน้ำปิงก่อนมาถึงชุมชนท่าสะอาดก็ผ่านหลายชุมชนซึ่งก็มีคำว่า “ท่า” เช่น ท่าหลุก ท่าเคื่อ ท่ากระดาศ หรือชุมชนที่เรียงรายตามลำน้ำปิงหลังชุมชนท่าสะอาดที่มีคำว่า “ท่า” เช่น ท่าศาลา ท่าวังตาล เป็นต้น อันแสดงให้เห็นถึงการคมนาคมสำคัญของชาวเมืองเชียงใหม่บนเส้นทางแม่น้ำปิงที่มีท่าเรือสัญจรไปมาอยู่ตามชุมชนต่างๆ เรียงรายตามลำน้ำปิง ซึ่งการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำปิงตั้งแต่ชุมชนที่ตั้งอยู่ติดลำน้ำและใช้ในการสัญจรเท่านั้น ยังมีการกระจายจัดสรรการใช้น้ำให้กับคนในชุมชนที่ลึกเข้าไปจากฝั่งแม่น้ำปิงเพื่อใช้ในเกษตรกรรมอีกด้วย อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เรียกว่าระบบเหมืองฝาย ซึ่งปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าชาวเมืองเชียงใหม่มีการใช้ระบบเหมืองฝายมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายแล้ว⁴⁶ ตามลำน้ำปิงปรากฏมีการสร้างฝายเรียงรายลงไปตามสายน้ำจำนวนหลายลูก เช่น ฝายพญาคำ ฝายหนองผึ้ง ฝายท่าวังตาล ฝายท่ามะโก ฝายสบร้อง ฝายพญาอุต ฝายหนองสะลิก ฝายพระธาตุคอกน้อย และฝายวังป่าน เป็นต้น ส่วนฝายที่อยู่ใกล้ชุมชนท่าสะอาดมากที่สุด มีส่วนสำคัญต่อวิถีของชาวบ้านท่าสะอาด และมีการจัดการระบบเหมืองฝายที่เข้มแข็งมาจนถึงยุคปัจจุบัน คือ ฝายพญาคำ ในปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้รับจัดสรรน้ำจากฝายลูกนี้ถึงประมาณ 30,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 104 หมู่บ้าน และมีลำเหมืองแยกย่อยมากถึง 36 สาย

⁴⁶ ประเสริฐ ณ นคร, มังรายศาสตร์, (2514), หน้า 83.

ฝ่ายพญาคำตั้งอยู่ลำนํ้าปิงบริเวณบ้านท่าศาลาด้านใต้ค่ายกาวิละ สร้างเมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว โดยมี “พญาคำวิจิตรธุระราษฎร์” หรือชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่า “พญาคำ” เป็นชาวบ้านฮ่อมเป็นขุนนางสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ พระเจ้านครเชียงใหม่ พระองค์ที่ 7 (พ.ศ.2416 – 2440) มีตำแหน่งเป็นพ่อแก้ว(กำนัน)และรับผิดชอบเกี่ยวกับกรมนาของเมืองนครเชียงใหม่ จึงเป็นผู้นำชาวบ้านสร้างขึ้น มีการขุดลำเหมืองรับน้ำจากฝายเป็น 2 สายใหญ่ คือ สายแรกพญาคำเป็นผู้ควบคุมการขุดครอบคลุมตั้งแต่ตำบลชมพู ตำบลไชยสถาน ตำบลหนองฝ้างปากตะวันออก ตำบลหนองหอยตลอดไปจนถึงตำบลป่าบางบางส่วน ส่วนสายที่สองพญาคำได้มอบหมายให้ “หมื่นกอบการประชาเชื้อ” หรือชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่า “หมื่นรินทร์” ขุดลำเหมืองแยกออกไปจากเหมืองที่พญาคำได้ขุดไว้ คือครอบคลุมบริเวณตำบลหนองฝ้าง ตำบลยางนึ่ง ตำบลหนองแฝก ตำบลสารภี ไปบรรจบกับน้ำล่องสามปันทางตะวันออกของบ้านสันป่าเคื่อ ตำบลหนองแฝก เมื่อสร้างฝายและขุดเหมืองเสร็จเพื่อเป็นเกียรติแก่พญาคำที่เป็นผู้นำในการสร้าง จึงเรียกชื่อฝายว่า “ฝายพญาคำ” และเรียกลำเหมืองว่า “เหมืองพญาคำ” สืบมาจนถึงปัจจุบัน⁴⁷ บริเวณตรงหัวฝายมีการสร้างหอผีฝายขึ้น และก็มี การนับถือวิญญาณของพญาคำอีกด้วย ดังปรากฏมีหอผีที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “เจ้าพ่อพญาคำเรืองฤทธิ์” ตั้งอยู่เพื่อให้เป็นคู่ดูแลปกป้องรักษาและให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ จะมีการเลี้ยงผีพญาคำเป็นประจำทุกปี

(3) โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด

ชุมชนท่าสะอาดมีการเรียนการสอนในโรงเรียนแบบตะวันตกแทนการบวชเรียนแบบโบราณมาตั้งแต่ยุคแรกที่มีการปฏิรูปการศึกษาในมณฑลพายัพในพ.ศ.2442 เนื่องจากอยู่ภายในเขตเมืองของเชียงใหม่ที่เป็นศูนย์กลางการปกครองของภาคเหนือ(ล้านนา หรือ มณฑลพายัพ) ที่มีการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เป็นแบบแผนเดียวกัน โดยยึดภาษาพูด ภาษาเขียน ความรู้ และทัศนคติของกรุงเทพฯ เป็นหลัก⁴⁸ โดยครูมาจากผู้ที่จบโรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลพายัพที่ได้เริ่มผลิตบุคลากรมาตั้งแต่พ.ศ.2437 เข้ามาสอนวิชาภาษาไทย วิชาเลข วิชาเครื่องเลี้ยงชีพ และวิชาธรรมปฏิบัติ⁴⁹ โดยชุมชนท่าสะอาด สันป่าข่อยและชุมชนใกล้เคียงเมื่อแรกเริ่มได้ใช้สถานวัดสันป่าข่อยเป็นโรงเรียน และใช้พระวิหารเป็นสถานที่ทำการเรียนการสอน เปิดสอนตั้งแต่ประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 - 3⁵⁰ จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติประถมศึกษาพ.ศ.2464 พระราชบัญญัติฉบับนี้ต้องการให้เด็กทุกคนทั้งชายและหญิงที่มี

⁴⁷ กลุ่มผู้ใช้น้ำฝายพญาคำ, บทความพิมพ์เผยแพร่ในงานพิธีสืบชะตาฝายพญาคำ วันเสาร์ ที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2550

⁴⁸ วิบูลย์ ทานูจิต, “การปฏิรูปการศึกษามณฑลพายัพ(พ.ศ.2442-2476)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528, หน้า 89.

⁴⁹ วิบูลย์ ทานูจิต, การปฏิรูปการศึกษามณฑลพายัพ(พ.ศ.2442-2476),(อ้างแล้ว),หน้า 90.

⁵⁰ วัดท่าสะอาด, ที่ระลึก ๘๒ ปีหลวงพ่อนูญมี ชะวุกุโธ และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์, (อ้างแล้ว), หน้า 13.

อายุตั้งแต่ 7 - 14 ปีได้เล่าเรียนในระดับประถมศึกษา ในปีถัดมาชาวบ้านจึงร่วมกันบริจาคสร้างอาคารเรียนขึ้นด้านทิศใต้ของวัดสันป่าข่อยซึ่งเป็นที่ธรณีสงฆ์และเรียกชื่อว่า “โรงเรียนท่าศาลาประดิมฐ” ก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2465 มีการเรียนการสอนตั้งแต่ประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 แต่ก็มีนักเรียนจำนวนไม่มากนัก เช่น รุนพ.ศ.2477 มีนักเรียนประมาณ 10 คน โดยเฉพาะนักเรียนหญิงมีน้อยมากบางรุ่นมีนักเรียนหญิงจากบ้านท่าสะอาดเพียงคนเดียว⁵¹ ส่วนครูที่มาสอนก็มีภูมิถนัดอยู่บริเวณใกล้เคียง เช่น แถบบริเวณในเวียงเชียงใหม่หรือมาจากแถบอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน⁵² สมัยนี้ยังไม่มีสมุดคณาสอ จะใช้กระดานชนวน(แป้นหิน)กับหินสีตามแม่น้ำมาเขียน กระเป๋านักเรียนก็ไม่มีแต่จะใช้ผ้าห่อหรือถุงย่าม เมื่อจะไปโรงเรียนนักเรียนบ้านท่าสะอาดก็จะพากันเดินไป เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 จากโรงเรียนท่าศาลาประดิมฐ ผู้หญิงถ้ามีโอกาสเรียนต่อก็นิยมไปเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนคาราวินทาลัย ผู้ชายก็นิยมไปเรียนต่อที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย

จนกระทั่งพ.ศ.2503 จึงได้ย้ายโรงเรียนมาตั้งในบริเวณวัดท่าสะอาด เนื่องจากสถานที่ธรณีสงฆ์วัดสันป่าข่อยคับแคบไม่สะดวกในการปลูกสร้างขยายอาคารต่างๆ ในระยะแรกมีการสร้างเป็นอาคารเรียนชั่วคราวด้วยไม้มีชั้นเดียวมุงหลังคาด้วยใบตองตึง ขณะเดียวกันทางเทศบาลเมืองประมาณ 50,000 บาทที่จะให้สร้างอาคารเรียน นางศรีนวล พันธุ์พงษ์ซึ่งมีที่ดินติดกับวัดจึงบริจาคที่ดินผืนนี้ให้กับทางวัดเพื่อสร้างโรงเรียนอันเป็นพื้นที่ตั้งของโรงเรียนในปัจจุบัน ปีถัดมาในพ.ศ.2504 ครูบุญมี เจ้าอาวาสวัดท่าสะอาด จึงร่วมกับนางศรีนวล พันธุ์พงษ์ บริจาคเงินสร้างอาคารเรียนเป็นตึก 2 ชั้น สร้างแล้วเสร็จในพ.ศ.2506 เมื่อสร้างอาคารแล้วเสร็จในปีนี้โรงเรียนศาลาประดิมฐจึงได้โอนจากเป็นโรงเรียนประชาบาล สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ช่วงแรกยังเรียกชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนเทศบาล 5 ท่าศาลาประดิมฐ” ต่อมาภายหลังอีกไม่กี่ปีจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด” เพราะตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดท่าสะอาด มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 – 6 พร้อมกันนั้นทางโรงเรียนก็มีการขยายพื้นที่และสร้างอาคารเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยมา จนกระทั่งปีพ.ศ.2536 ได้เปิดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จนถึงปัจจุบัน

⁵¹ สัมภาษณ์แม่อยู่ลัดดา ไชยยะ (ศิษย์เก่าโรงเรียนศาลาประดิมฐคนเดียวของรุ่นที่เป็นนักเรียนหญิงจากบ้านท่าสะอาด) อายุ 73 ปี เลขที่ 114 ชุมชนศรีสร้อยทรายมูล ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2553

⁵² สัมภาษณ์พ่ออยู่แก้ว มณี (ศิษย์เก่าโรงเรียนศาลาประดิมฐ) อายุ 83 ปี เลขที่ 134 ชุมชนศรีสร้อยทรายมูล ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2553

(4) หอผีต่างๆ ของชุมชนท่าสะอาด

หอผีที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวท่าสะอาดมีหลายแห่ง เช่น หอพ่อคำ เป็นผีเสื้อวัดท่าสะอาด หอเจ้าปู่หม่อน เจ้าพ่อข้อมือเหล็ก เป็นผีเสื้อบ้านท่าสะอาด และหอเจ้าพญาศรีวิไชย เป็นผีมดคูแล คุ่มครองตระกุล เป็นต้น

ผีพ่อคำ(เจ้าปู่คำ) หรือ เลี้ยววัด(เลี้ยววัด)ท่าสะอาด มีการเลี้ยงในเดือน 9 เหนือ(ประมาณเดือนมิถุนายน) นอกจากนี้ผีพ่อคำยังถือว่าเป็นผีอารักษ์หลวงอีกด้วยที่ดูแลครอบคลุมทั้งหมู่บ้านท่าสะอาด (ทั้ง 2 ชุมชนในปัจจุบัน) ดังนั้นเมื่อมีการเลี้ยงประจำปีอดีตจึงเก็บเงินจากทุกหลังคาเรือนมาซื้อข้าวของ เช่น สรวงพลีกรรม ในอดีตจะใช้หมู 1 ตัวแล้วต้องนำไปฆ่าที่หน้าหอผีพ่อคำแต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็น หัวหมูแทน พร้อมกับไก่ 1 คู่, เหล้า 2 ไห(ขวด), กล้วย 2 หวี, ข้าวเหนียว 2 คือก, มะพร้าว 2 ลูก, ผลไม้และขนมต่างๆ⁵³ ในวันพิธีจะมีการอัญเชิญลงมัจฉี(ประทับทรง)ของผีพ่อคำเพื่อพบปะพูดคุยกับลูกบ้านอีกด้วย

นอกจากมีผีพ่อคำเป็นอารักษ์หลวงคลุมทั้งหมู่บ้านท่าสะอาด ก็จะมีผีเสื้อบ้านที่เป็นผีอารักษ์รองลงไปอยู่ทั้ง 4 ทิศ ที่แสดงถึงการขยายตัวของชุมชนออกไปก็มีการตั้งหอผีโดยอัญเชิญเจ้าที่ที่รักษาบริเวณนั้นให้คุ้มครองคนภายในชุมชนที่ขยายออกไปตั้ง หรืออาจเป็นคนหลากหลายกลุ่มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภายหลัง เมื่อมาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านท่าสะอาดก็เอาผีจากชุมชนเดิมที่ตนนับถือมาปกป้องรักษาด้วย หอผีเสื้อบ้านด้านทิศตะวันตกจะอยู่ติดลำน้ำปิง(บริเวณท่ารถ) หอผีเสื้อบ้านด้านทิศใต้ใกล้ค่ายกาวีละ หอผีเสื้อบ้านด้านทิศตะวันออก และหอผีเสื้อบ้านด้านทิศเหนืออยู่ภายในบริเวณบ้านนายพล สมผดุง(ชุมชนท่าสะอาด) แต่ละหอก็จะกำหนดวันและของที่เลี้ยงต่างกันไปแล้วแต่กลุ่มคนที่นับถือและตั้งบ้านเรือนอยู่ภายในปริณทลอำนาจของผีเสื้อบ้านแต่ละตน อย่างเช่นหอผีเสื้อบ้านด้านทิศเหนือ(ชุมชนท่าสะอาด ซอย 2)ก็จะเลี้ยงในเดือน 6 เหนือ(ประมาณเดือนมีนาคม) ของพลีกรรมก็มี ลาบ แกงอ่อม ผลไม้และขนม ส่วนหอผีเสื้อบ้านด้านทิศตะวันออก เป็นหอของเจ้าปู่หม่อนและเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก (ชุมชนท่าสะอาด ซอย 3) หอหลังปัจจุบันสร้างเมื่อพ.ศ.2525 จะมีเลี้ยงในเดือน 9 เหนือ(ประมาณเดือนมิถุนายน) ในอดีตจะมีการอัญเชิญลงทรงเพื่อพบปะกับลูกบ้านแต่ปัจจุบันมัจฉีได้เสียชีวิตไปยังไม่มัจฉีคนใหม่

ในส่วนสมบัติชุมชนในจินตภาพ

- (1) พุทธศาสนา สมบัติชุมชนในด้านพุทธศาสนาของชุมชนท่าสะอาดก็คล้ายกับชุมชนอื่นๆ ในเชียงใหม่ เช่น ประเพณีตั้งธรรมหลวง(เทศน์มหาชาติ)
- (2) ผี เช่น เลี้ยงผีมดผีเม็ง เลี้ยงผีเสื้อวัด เลี้ยงผีเสื้อบ้าน

⁵³ สัมภาษณ์นายพล สมผดุง อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 3 ชุมชนท่าสะอาด ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2553

ฝึมคกับฝึเม้งเป็นฝึประจำตระกูลที่คอยดูแลปกป้องรักษาลูกหลาน จะสืบสายฝึทางสายแม่คือ เมื่อมีการแต่งงานและมีลูก ลูกผู้นั้นก็จะนับถือฝึตามฝึที่แม่ของตนนับถือ ฝึมคฝึเม้งนี้บางแห่งดั่งที่เล่าปางเมื่อมีการแต่งงานระหว่างกันของตระกูลที่นับถือฝึมคกับตระกูลที่นับถือฝึเม้ง ภายหลังหากมีการแยกออกมาเลี้ยงฝึเองก็อาจเลี้ยงทั้งฝึมคและฝึเม้งเรียกว่า “ฝึมคซอนเม้ง” ความหมายของฝึมคนี้ก็มีผู้สันนิษฐานว่าเป็นฝึที่ทำหน้าที่ “มค” คือดูแลลูกหลานในตระกูล

พิธีกรรมเลี้ยงฝึมค หรือ ฟ้อนฝึมค

ฝึมคของชุมชนท่าสะอาดมีหนึ่งตระกูลอยู่ทางตอนเหนือของชุมชน ที่ยังมีการสืบทอดพิธีกรรมนี้มาจนถึงปัจจุบัน ส่วนฝึเม้งนั้นในอดีตมี 2 กลุ่มตระกูลอยู่ด้านทิศใต้ของวัดและเป็นเครือญาติกันกับตระกูลฝึมคเมื่อมีการฟ้อนก็จะ “ไควฝึ” เชิญมาจี้(ร่างทรง)มาร่วมงานซึ่งกันและกัน ฝึเม้งของชุมชนท่าสะอาดเรียกว่า “ฝึเม้งน้ำฮ้า”(ปลาแร่) เพราะทั้ง 2 ตระกูลจะเลี้ยงฝึเม้งด้วยปลาแห้ง ยำหั่วกล้วย และน้ำปลาร้า ซึ่งพิธีเลี้ยงฝึเม้งได้เลิกพิธีเลี้ยงแบบผามฟ้อนมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2520 เนื่องจากเมื่อ “เก๊าฝึ”(ผู้นำประกอบพิธี) ได้เสียชีวิตบรรดานุตรหลานจึงเลิกพิธีกรรมการฟ้อนฝึเม้งปัจจุบันภายในชุมชนท่าสะอาดจึงเหลือพิธีกรรมฟ้อนฝึมคของตระกูลนี้เพียงแห่งเดียว

ฝึมคมีหอฝึ(ศาล)ตั้งอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำปิงด้านตะวันออก เยื้องห่างจากสะพานนวรัฐไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 50 เมตร เป็นพื้นที่ที่แบ่งไว้เป็นสัดส่วนเฉพาะมีหอฝึ 2 หลังคู่กัน หอด้านตะวันตกเป็นหอของ “เจ้าพญาศรีวิไชย” หรือเรียกว่า “เจ้าพญาผมค” พร้อมบริวารสำคัญอีก 3 คน (องค์คือ

- (1) เจ้าอารักษ์(อ่านว่า – เจ้าอาฮักย์)
- (2) เจ้าขุนเล็ก(เจ้าขุนศึก)
- (3) เจ้าขุนดาบ

เจ้าที่เป็นบริวารทั้ง 3 คนนอกจากจะเป็นผู้ช่วยเจ้าพญาศรีวิไชยดูแลปกป้องรักษาลูกหลานในตระกูล จะมีหน้าที่พิเศษเฉพาะอีกตามตำแหน่งเมื่อมีพิธีกรรมฟ้อนฝึ คือ เจ้าอารักษ์ จะคอยสอดส่องตรวจตราดูแลความสงบเรียบร้อยตลอดงานพิธีของผามฟ้อนฝึ เจ้าขุนเล็ก คอยตรวจตราดูแลงานพิธีเช่นกันแต่หากมีเหตุทะเลาะวิวาทขึ้นภายในผามฟ้อนฝึจะลงทรงมาจี้มาระงับเหตุการณ์ และเจ้าขุนดาบจะลงทรงมาจี้เพื่อทำการฆ่าหมูหรือสัตว์ที่นำมาพลีกรรมเลี้ยงฝึมค ในส่วนของเจ้าพญาศรีวิไชยผู้เป็นฝึมคคนที่ใหญ่ที่สุดของตระกูลนี้มีมาจี้(ร่างทรง)เท่าที่จดจำได้สืบมาถึงปัจจุบันมี 4 รุ่นล้วนแต่เป็นเครือญาติกันคือ

- (1) แม่ฮุยฝัด
- (2) แม่ฮุยใบ
- (3) แม่ฮุยบัวคำ พุรัตน์ (ถึงพ.ศ.2520)
- (4) พ่อพล สมผลุง (พ.ศ.2520 – ปัจจุบัน(พ.ศ.2553), เป็นหลานชายของแม่ฮุยบัวคำ พุรัตน์)

ส่วนหาด้านทิศตะวันออกเป็นหอของผีปู่ย่าที่เรียกว่า “เจ้าปู่ เจ้าย่า” ตามประวัติที่เล่าสืบกันมาว่า ผีผดตระกูลนี้หลังจากที่ได้มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าสะอาดก็ได้อาศัยค้าขายทางแม่น้ำปิงทั้งขึ้นไปทางเหนือและล่องลงไปทางใต้ เพื่อให้มีผู้ปกป้องดูแลรักษาเรือที่ค้าขายและให้ค้าขายได้กำไรมากๆ ดังนั้นจึงไปซื้อผีดมมาจากเมืองแหง(อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่)⁵⁴ และสร้างหอไว้ริมฝั่งน้ำปิงดังปรากฏถึงปัจจุบัน ซึ่งที่แยกเป็น 2 หอสันนิษฐานว่าหอผีปู่ย่าที่อยู่ทิศตะวันออกนั้นเป็นผีบรรพบุรุษดั้งเดิมที่นำมาด้วยจากหมู่บ้านเดิมที่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำคงเพื่อปกป้องดูแลรักษาลูกหลาน เหมือนกับผีของชุมชนบ้านวัวลาย(ต.หายยา อ.เมืองเชียงใหม่)ที่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับชาวชุมชนท่าสะอาด ก็เล่าว่าเมื่อมีการอพยพก็ได้เอาผีไล่กระบอกไม้ไผ่หอบมาด้วย⁵⁵ ส่วนหอตะวันตกที่เป็นหอผีดมที่ซื้อมาจากเมืองแหงภายในหลังนั้น ไว้ให้ช่วยดูแลรักษาเมื่อไปค้าขายและให้ “ค้าแม่นขายหมาน”(ให้ขายดี)

ประเพณีเลี้ยงผีและฟ้อนผีดมของตระกูลนี้จะทำ 2 วาระ คือ เลี้ยงผีดมประจำปี และเลี้ยงผีดมแก้บน

การเลี้ยงผีดมประจำปี จะเลี้ยงผีดมกันในเดือน 6 (นับเดือนตามแบบล้านนาจะเร็วกว่าของภาคกลาง 2 เดือน) ช่วงข้างแรม จะเป็นแรม 11 ค่ำ 13 ค่ำก็ได้ เหตุที่เลี้ยงและฟ้อนผีดมในเดือน 6 (ประมาณเดือนมีนาคม) เพราะว่าเป็นช่วงที่กลับมาจากการค้าขายและใกล้เริ่มต้นที่จะทำนาอีกครั้ง คือจะเริ่มออกไปค้าขายทางเรือตั้งแต่หลังเก็บเกี่ยวเสร็จประมาณเดือนยี่ถึงเดือน 3 (ประมาณเดือนพฤศจิกายน – เดือนธันวาคม) และจะกลับมาเมื่อใกล้ปีใหม่(สงกรานต์ - ช่วงเดือนเมษายน)และใกล้ฤดูทำนาคือในช่วงเดือน 6 ก็คือการเลี้ยงแก้บนประจำปีที่ได้ดูแลลูกหลานที่ไปค้าขายนั่นเอง ดังนั้นเมื่อได้กำไรกลับมาก็มาเลี้ยงผีดมและฟ้อนผีให้ญาติพี่น้องที่ต่างแยกกันไปค้าขายได้มาพบปะกัน ในอดีตมีการเลี้ยงผีดมประจำปี แต่ในช่วงกลางทศวรรษ 2540 เป็นต้นมาได้เปลี่ยนเป็นเลี้ยงทุกๆ 4 ปี ด้วยขาดกำลังคนและทุนทรัพย์ที่ใช้จำนวนมาก

ส่วนการเลี้ยงแก้บนที่บนไว้เป็นกรณีพิเศษของลูกหลานแต่ละคนหรือแต่ละครอบครัว เช่นบนให้หายจากเป็นโรคร้ายไข้เจ็บ เมื่อทำการบนพร้อมฟ้อนก็จะมีกรปักหลักไว้ที่หน้าหอผีดมและผีปู่ย่าอย่างละ 1 หลักมัดผ้าสีแดง เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกว่าได้ปักเสาหลักไว้เป็นสัจจะว่าหากสำเร็จสม

⁵⁴ ผู้อาวุโสบางคนในตระกูลก็บอกที่มาของผีต่างกันว่าซื้อผีมาจาก “เมืองระแหง” (อ.เมือง จ.ตาก)

⁵⁵ พระครูโสภาสคณาภิบาล, วัดหมื่นสาร, (เชียงใหม่ : ธาราทองการพิมพ์, 2528), หน้า 26 – 29.

ประสงค์จะทำการเลี้ยงผีและตั้งผาม(ประรำ)พอนผีผด เมื่อสำเร็จก็จะทำการเลี้ยงผีและพอนผีผดเป็นการเก็บในชวงเดือน 6 เช่นกันแต่กำหนดให้เป็นเดือนออกหรือข้างขึ้น เชื่อว่าสิ่งไม่ดีจะได้ออกไปจากลูกหลานให้หมด แต่ในส่วนของการพิธีกรรมทุกขั้นตอนจะเหมือนกันทั้งเลี้ยงประจำปีและเลี้ยงเก็บ

ลำดับพิธีกรรมการเลี้ยงผีและพอนผีผดของชุมชนท่าสะอาด

(1) สร้างประรำพิธี หรือที่เรียกว่า “แปงผามจ้อง” จะสร้างก่อนวันประกอบพิธี 7 วันโดยเกณฑ์ลูกหลานในตระกูลโดยเฉพาะผู้ชายมาช่วยกันสร้าง จะใช้ดินมากจำนวน 6 ดันมาทำเสาผามขนาดกว้าง 6 สอก(3 เมตร) ยาว 8 สอก 4 เมตร มีข้อและแปงจำนวนอย่างละ 3 เล่ม มุงด้วยหญ้าคาและปูพื้นด้วยเลื้อ ส่วนหึ่งปูด้วยไม้ฟากจำนวน 5 แผ่น ปลุกดินแก้ว(พิกุล)ไว้ด้านหน้าห่างจากผามสอกครึ่ง(3 เมตร)เชื่อว่าดินแก้วทำให้มีโชคมีชัย มีหมอน้ำซ้างและกระบวยเพื่อให้ซ้างเล่นน้ำ สถานที่ประกอบพิธีเลี้ยงผีและพอนผีผดก็คือบริเวณที่ตั้งหอผี ซึ่งมาจ้เจ้าพญาศรีวิไชย หรือ เจ้าพญามด รุ่นแรกๆ คือแม่ฮุยผิด ได้สั่งลูกตั้งหลานให้ถือสืบๆ กันมาว่าให้กันพื้นที่ไว้กว้าง 3 วา(6 เมตร)ไว้พอนผีเพื่อไม่ให้ลูกหลานชั้นหลังลงมารุกล้ำพื้นที่ ดังนั้นตรงส่วนนี้จึงถือว่าเป็นสมบัติชุมชนและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งของชุมชนท่าสะอาด

(2) วันเลี้ยงผีและพอนผี ในอดีตมีเครื่องดนตรีประกอบการพอนเรียกว่า “หมูแห่กลองปาน” คือมีกลองเล็กๆ 1 ลูกและปาน(ม้ล่อ - ลักษณะคล้ายฆ้องแต่ไม่มีปมบนตรงกลาง) 1 ลูก จ้างมาจากชุมชนบริเวณวัดชัยมงคล แต่ประมาณพ.ศ.2499 ได้เปลี่ยนเป็นใช้วงแห่แบบปี่พาทย์ล้านนาที่เรียกว่า “หมูแห่เต็งถึง” ของคณะเขียงฮีนแทนการแห่กลองปานแบบเดิม

ของที่ใช้เลี้ยงผีทั้ง 2 หอ อดีตใช้หมูเลี้ยงหอละ 1 ตัว ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเลี้ยงหัวหมูที่หอผีผด และเลี้ยงลาบ แกงอ่อม เหล้า ที่หอผีปู่ย่า ของที่เตรียมไว้บนหึ่งในผามพอนผีผด คือ

(1) ซ้างไม้ 1 คู่

(2) ม้าไม้ 1 คู่

(3) หัวหมู 1 หัว

(4) ไก่ต้ม 1 คู่

(5) เหล้าข้าว

(6) มะพร้าว 36 ลูก

(7) ถ้วยใส่ของเลี้ยงผีจำนวน 40 ถ้วย(เลี้ยงผีผด 36 ถ้วย เลี้ยงผีปู่ย่า 2 ถ้วย เลี้ยงซ้างม้า 1 ถ้วย เลี้ยงไก่ 1 ถ้วย) แต่ละถ้วยใส่กล้วยน้ำหว้าสุก 1 ลูก, ข้าวเหนียว 1 ปั้น, มะพร้าวผ่าเป็นชิ้นๆ 1 ชิ้น, อ้อย 1 ชิ้น, ขนมหัดขาวคั้นแดงอย่างละ 1 ชิ้น, ข้าวคั่วหัวหงอก 1 ลูก, ขนมหัดแห้ง(นำแป้งข้าวเหนียวผสมกับแป้งข้าวเจ้าผสมน้ำอ้อยทำเป็นแผ่นนำไปทอด) 1 ชิ้น, เหล้าพลูหมาก 1 ชิ้น,

เหมียงขอด 1 ซิ่น, บุหรีจี่โย 1 มวน, ผลไม้ที่มีรสส้ม 1 ซิ่น, เนื้อปิ้งหรือทอด 1 ซิ่น, สวดยเกียงพาเม็ง 1 สวดย

(8) ซิ่นผูกมือ(บายศรี) 1 ซิ่น	(9) คาบ 1 คู่
(10) ไม้คู่คาบ(คล้ายกระบอง) 1 คู่	(11) หอก 1 ค้าง(ปัจจุบันหายไปแล้ว)
(12) มีดผ่าหัวหมู 1 ค้าง	(13) ไม้แทงไข่ 3 อัน
(14) สลุง(ซิ่น)น้ำส้มป่อย 1 ลูก	(15) เทียนชัย 1 เล่ม(มีถ้วยดินช้าง หรือ ตะกร้าครอบไว้)
(16) นกसान	(17) จักกะจันसान
(18) แกงข้าวเปลือกขาวสารอย่างละ 1 แกง	(19) ซิ่นเชิญผีมดผีป่วน่าเป็นซิ่นข้าวดอก
- ดอกไม้เทียน 24 เล่ม 1 ซิ่น
- (20) ซิ่นหมากเหมียงบุหรี 1 ซิ่น
- (21) หม้อต่อมอีก 1 ลูกถือว่าเป็นหม้อ นำยาไว้รักษาลูกหลาน ภายในหม้อต่อมใส่กระบอกไม้ไผ่ 5 กระบอก แต่ละกระบอกใส่ใบเกียงพาเม็ง
- (22) ซิ่นตั้งผีมด ภายในซิ่นใส่ เหล้าขาว 1 ขวด, หมาก 1 หัว(1 หัวมี 10 ไหม 1 ไหมมี 13 ข้อ) 3 ไหม 3 ก้อม(แต่ละก้อมมี 9 ข้อ) 3 ขด, สวดยหมากสวดยพลู 12 สวดย แต่ละสวดยใส่ พลุ 4 ใบ หมาก 4 ข้อ), สวดยดอก 12 สวดย แต่ละสวดยใส่ดอกไม้หอม เช่น ดอกเก็ดตะหวา ดอกสะบันงา ฯลฯ เทียน 1 คู่ ข้าวดอก ใบเกียงพาเม็ง 2-3 ใบ, ผ้าขาวผืนแดง, ข้าวเปลือกข้าวสารอย่างละ 1 ควัก, เทียนเล่มบาทเล่มเพื่ออย่างละ 1 คู่, เงิน 12 บาท(อดีต 12 แแถบ หรือ 12 รูป)
- (23) ซิ่นข้าวดอกไว้เลี้ยงตาย

นอกจากนี้ก่อนจะเอาของทั้งหมดขึ้นไ้บนนี้้ง จะต้องจัดเครื่องพลีกรรมเลี้ยงผีกะตะ ซึ่งเป็น วิญญาณเร่ร่อน(สัมภเวสี)ที่ตายในน้ำ การเลี้ยงผีกะตะนี้จึงแสดงถึงความผูกพันกับแม่น้ำปิงของชุมชน ทำสวด้อย โดยเฉพาะวิญญาณของคนทีจมน้ำตายที่อาจเกิดจากอุบัติเหตุในระหว่างการเดินทางค้าขาย ทางเรือ ของพลีกรรมจะนำมาใส่กระดัง 2 อัน แต่ละอันใส่กล้วยน้ำหว้าสุก, ข้าวเหนียว, มะพร้าวผ่า เป็นซิ่นๆ, อ้อย, ขนมห่มขาวคัมแดง, ข้าวคัมหัวหงอก, ขนมห่มแผล้, แผล้พลูหมาก, เหมียงขอด, บุหรีจี่โย, ผลไม้ที่มีรสส้ม, เนื้อปิ้งหรือทอด และสวดยเกียงพาเม็ง ใส่อย่างละ 12 ซิ่น มะพร้าวปลอก เปลือก 1 ลูก จุดเทียน 1 เล่ม นำถวายไ้ได้พื้นนี้้ง เมื่อถวายเสร็จก็นำออกไปไ้ด้านนอกผามฟ่อนผี และด้านหน้าผามฟ่อนผีก็ต้องมีหลักช้าง หลักม้า พร้อมของเลี้ยงพลีกรรม ตรงหลักช้างจะมีกล้วยอ้อย หลักม้ามีหญ้า ข้าวเปลือก และกล้วย

ส่วนลำดับพิธีกรรมในฟ่อนผีมดของบ้านท่าสวด้อยแบ่งเป็นช่วงเช้าและช่วงบ่าย ในช่วงเช้าก็ ฟ่อนไปตลอดจนถึงช่วงเที่ยงก็หยุดพักรับประทานอาหารรอเริ่มพิธีอีกครั้งในช่วงบ่าย ซึ่งช่วงเช้านี้อาจ เชิญผีป่วน่าผีมดผีมังจากตระกูลอื่นๆ มาร่วมฟ่อนด้วยทั้งที่เป็นเครือญาติกันทางการสมรสหรือไม่ใช่

เรือญาติก็ได้แต่คุ้นเคยกัน เช่น ผีเมื่งจากตระกูลผีเมื่งอีก 2 ตระกูลที่อยู่ใกล้ๆ วัดท่าสะอาดซึ่งเป็นเรือญาติกัน หรือผีผดตระกูลผีท้าวหมววันบ้านสันป่าข่อยที่คุ้นเคยกัน เป็นต้น

ในช่วงบ่ายจะเน้นเป็นพิธีภายในตระกูล เริ่มจากจุดเทียนชัยมาผิปู่ย่าเจ้านาย แล้วเรียกลูกหลานในตระกูลมาพร้อมกันทั้งหมดเพื่ออธิษฐานเสี่ยงข้าวตอกให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข เมื่อเสร็จลูกหลานอาวุโสก็จะเอาข้าวตอกโปรยไปทั่วผามฟ่อนผี เพราะเชื่อว่าจะทำให้ตระกูลเจริญก้าวหน้าและลูกหลานแตกกระจายขยายออกไปเหมือนข้าวตอก หลังจากนั้นก็จะมีการละเล่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษในอดีตตามลำดับคือ

(1) ทอดหัวหมู เอาข้าวต้มสามเหลี่ยมจำนวน 24 ลูกมาร้อยเป็นพวงเป็นสัญลักษณ์แทนแหแล้วแหวิ่งทอดไปที่หัวหมู อันเป็นสัญลักษณ์ของการจับปลาของบรรพบุรุษ หลังจากเสร็จก็นำหัวหมูไปประกอบอาหาร

(2) เล่นปีใหม่ มีการรดน้ำกัน

(3) เล่นสะบ้า

(4) เล่นทอยไม้

(5) เล่นแทงไข่ โดยจะเชิญเจ้านายผิผดชั้นผู้ใหญ่มาแทงไข่

(6) ชนบก ชนจ๊กกะจั่น โดยน่านกและจ๊กกะจั่นที่สานไว้มาชนกัน

(7) ชนไก่ ขึ้นตอนพิธีนี้จะทำช่วงประมาณบ่าย 3 โมง โดยเอาผ้ามามัดคนให้เป็นไก่ชน

(8) แห่บอไฟ(บั้งไฟ) เพื่อขอน้ำฟ้าสายฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์

(9) คล้องช้าง โดยให้ลูกหลานผู้ชายในตระกูลเป็นช้าง

(10) มัดมือช้าง ก็ถือเป็นเสร็จพิธี แล้วเจ้าพญาศรีวิไชยในม้างี้ก็ทำพิธีรื้อผามฟ่อนผี⁵⁶

พิธีการฟ้อนผิผดและฟ้อนผีเมื่ง ปัจจุบันได้ลดน้อยลงไปมาก เพราะมีพิธีขึ้นตอนยุ่งยาก ต้องใช้ทั้งแรงกายทุนทรัพย์จึงหาลูกหลานที่จะสืบทอดลดลงไปทุกที ดังนั้นพิธีฟ้อนผิผดที่บ้านท่าสะอาดจึงเป็นสมบัติของชุมชนท่าสะอาดที่มีคุณค่าควรแก่การรักษาสืบทอดยิ่งอีกประการหนึ่ง

ตอนที่ 3 การสร้างและรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าสะอาด

ชาวบ้านท่าสะอาด(ชุมชนท่าสะอาดและชุมชนศรีสร้อยทรายมูล) ก็มีการเริ่มสร้างและรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของชุมชนมาตั้งแต่พ.ศ.2510 และปรากฏอย่างชัดเจนมากขึ้นมาตั้งแต่ทศวรรษ 2530

⁵⁶ สัมภาษณ์นายพล สมผลุง (เจ้าผิผดและเป็นม้างี้เจ้าพญาศรีวิไชย) อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 3 ชุมชนท่าสะอาด ต.วัดเกต อ.เมือง จ. เชียงใหม่ วันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2553

โดยเน้นการสร้างและการรื้อฟื้นผูกโยงประวัติศาสตร์ชุมชนกับประวัติของวัดและครุบาเถระรูปสำคัญของชุมชนที่มีหลากหลายรูปแบบคือ

(1) มีการสร้างประวัติชุมชนผูกติดกับครุบาเถระที่ผู้คนให้ความเลื่อมใสศรัทธา โดยเฉพาะครูบาบุญมี ชยวฑฺฒโธ หรือ พระครูวิมลวรเวทย์ ที่ท่านเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของวัดและบ้านท่าสะอาดย ทั้ง 2 ชุมชน ดังปรากฏมีการสร้างรูปหล่อครูบาบุญมีขนาดหน้าตัก 5 นิ้วรุ่นแรกพ.ศ.2510 พระลยองค์ครูบาบุญมีห้อยคอเนื้อทองคำ เนื้อเงิน เหรียญครูบาบุญมีปี 2533 ที่ระลึกอายุครบ 7 รอบ มีการนำประวัติของท่านไปลงในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ประจำวัน ที่ 7 กันยายน พ.ศ.2535⁵⁷ แม้ว่าภายหลังท่านมรณภาพก็มีการวาดภาพของครูบาบุญมีและครูบาสิทธิไว้ผนังพระวิหาร และในแต่ละปีก็จะมีการทำบุญวันมรณภาพให้ครูบาบุญมี ซึ่งในปีนี้ก็จัดขึ้นในวันที่ 7 เดือนมีนาคม พ.ศ.2553 ทำบุญวันมรณภาพครบ 17 ปี และอายุครบ 104 ปีครูบาบุญมี นำจัดโดยพระมหาเกษม เขมาภินนุโท เจ้าอาวาสวัดท่าสะอาดยรูปปัจจุบัน

(2) ในช่วงต่อมานี้ก็ยังอิงกับครุบาเถระอยู่เพียงแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการสร้างรูปเหมือนเหรียญวัดดุมงคล มาเป็นการจัดพิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึก ซึ่งการจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับประวัติชุมชนประวัติวัด ประวัติถาวรวัตถุ และประวัติครุบาเถระของชุมชน เล่มแรกก็จัดพิมพ์ในปีพ.ศ.2532 คือพิมพ์เนื่องในงานที่ระลึก 82 ปีและการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์ และหลังจากนั้นก็พิมพ์หนังสือออกมาทั้งเนื่องในงานทำบุญอายุครบ 86 ปีพระครูวิมลวรเวทย์พ.ศ.2535⁵⁸ และพิมพ์เนื่องในงานทำบุญฉลอง(ปอยหลวง)เมืองเชียงใหม่ 700 ปี พ.ศ.2539⁵⁹ การพิมพ์แต่ละครั้งก็มีการปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาอยู่เสมอ โดยในยุคแรกเนื้อหาภายในก็พยายามแสดงที่มาของชื่อชุมชนท่าสะอาดยจากผู้เฒ่าผู้แก่ มีการลากความเชื่อมโยงระหว่าง “ทอย” ที่ใช้ตอกต้นไม้กับชื่อ “ต้อย”⁶⁰

(3) เขียนประวัติวัดและความเป็นของชุมชนทั้งอักษรธรรมล้านนาและอักษรไทยใส่แผ่นทองเหลืองติดบนแผ่นปูนเหมือนศิลาจารึกตั้งอยู่ด้านหน้าพระวิหาร ทำขึ้นช่วงต้นทศวรรษ 2540 ซึ่งการเขียนครั้งนี้ได้มีการศึกษาเพิ่มเติมนอกจากคำบอกเล่าภายในชุมชน ทั้งหนังสือพงศาวดารโยนกและหนังสือเจ้าหลวงเชียงใหม่ จึงมีการเขียนประวัติชุมชนท่าสะอาดยขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง โดยได้อธิบายใหม่จากการลากความว่า “ทอย” เป็นที่มาของชื่อ “สะอาดย” ได้เปลี่ยนเป็นอธิบายว่าได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อ

⁵⁷ วัดท่าสะอาดย, ที่ระลึกในงานทำบุญอายุครบ 86 ปีพระครูวิมลวรเวทย์(หลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺฒโธ), (อ้างแล้ว), หน้า 74.

⁵⁸ วัดท่าสะอาดย, ที่ระลึกในงานทำบุญอายุครบ 86 ปีพระครูวิมลวรเวทย์(หลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺฒโธ), (อ้างแล้ว).

⁵⁹ วัดท่าสะอาดย, ทำบุญฉลอง(ปอยหลวง)เมืองเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี, (เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2539).

⁶⁰ วัดท่าสะอาดย, ที่ระลึก ๘๒ ปีหลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺฒโธ และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์, (อ้างแล้ว), หน้า 4.

หมู่บ้านเดิมของบรรพบุรุษที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำคง แต่โดยในยุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองจึงมีการกวาดต้อนมาให้ตั้งถิ่นฐานตรงบริเวณหมู่บ้านท่าสะต๋อยในปัจจุบัน⁶¹ จากการสร้างจารึกประวัติวัดท่าสะต๋อยจึงแสดงถึงชุมชนที่มีความตระหนักถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ดังนั้นจึงเริ่มต้นสืบค้นประวัติชุมชนจากผู้อาวุโสของชุมชนและค่อยๆ ศึกษาจากเอกสารอื่นๆ ประกอบจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องมีหลักฐานรองรับให้กับคนภายในชุมชนและบุคคลจากภายนอกที่เข้ามาทำบุญ

(4) การเน้นย้ำความสำคัญของชุมชนท่าสะต๋อยผ่านเหตุการณ์ประวัติศาสตร์พื้นฟูก่อตั้งเมืองนครเชียงใหม่ โดยมีการเชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังเชื่อว่าพระเจ้ากาวิละ พระเจ้านครเชียงใหม่ พระองค์แรก(พ.ศ.2325 – 2358) เมื่อทรงมาตั้งกองทัพไพร่พลอยู่บริเวณบ้านท่าสะต๋อยเมื่อเคลื่อนย้ายมาจากเวียงป่าซาง เมืองลำพูนก่อนเข้าไปตั้งเวียงเชียงใหม่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิง⁶²

⁶¹ จารึกประวัติท่าสะต๋อยศรีสัทธิยทรายมูล อักษรธรรมล้านนาและอักษรไทย หน้าพระวิหารวัดท่าสะต๋อย จ.เชียงใหม่

⁶² ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, วัดสำคัญของนครเชียงใหม่ เล่ม ๓,(เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์,2536), หน้า 67.

บรรณานุกรม

ชินวงศานุวัตร, พระครู. วัดปราสาทและบันทึกพระยาหลวงสามล้าน. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2528.

แผ่นป้ายจารึกประวัติวัดท่าสะท้อน หน้าพระวิหารวัดท่าสะท้อน ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่
บุญย์ มหาฤทธิ. บทความบำเพ็ญกุศลทำบุญวันเกิดพระครูวิมลวรเวทย์(บุญมี). หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์

ฉบับวันจันทร์ ที่ 7 กันยายน พ.ศ.2535.

วัดท่าสะท้อน. ที่ระลึก ๘๒ ปีหลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺฒโน และการก่อตั้งมูลนิธิพระครูวิมลวรเวทย์.

เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2531.

_____. ที่ระลึกในงานทำบุญอายุครบ 86 ปีพระครูวิมลวรเวทย์(หลวงพ่อบุญมี ชยวฑฺฒโน).

เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2535.

_____. ทำบุญฉลอง(ปอยหลวง)เมืองเชียงใหม่ ๙๐๐ ปี วัดท่าสะท้อน ต.วัดเกต อ.เมือง

จ.เชียงใหม่. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2539.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ ๙๐๐ ปี. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์
มิ่งเมือง, 2538.

สรัสวดี อ๋องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,
2551.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่. ประวัติวัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.

เชียงใหม่ : นันทพันธ์, 2549.

อนุ เนินหาด. “สันป่าข่อย” สังคมเมืองเชียงใหม่ ๑๕. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2549.

โอภาสคณาภิบาล, พระครู. วัดหมื่นสาร. เชียงใหม่ : ธาราทองการพิมพ์, 2528.

การสัมภาษณ์

นายแก้ว มณี อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 134 ชุมชนศรีสร้อยทรายมูล ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่
วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2553

นางเจริญ บัวล้อม อายุ 78 ปี บ้านเลขที่ 1 ชุมชนท่าสะท้อน ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่
วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

นางจันทร์ดี เดชมรงค์ อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 134 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่
วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

นางบุญปิ่น แสงตระการ อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 10 ถนนบ้านแพะ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่
วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

นางพลอย มณี บ้านเลขที่ 134 ซุมชนศรีสร้อยทรายมูล ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2553

นายพล สมผดุง อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 3 ซุมชนท่าสะต๋อย ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2553

นางยุพิน สิงห์ประทาน อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 187 ซุมชนท่าสะต๋อย ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

นางลัดดา ไชยยะ อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 114 ซุมชนศรีสร้อยทรายมูล ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2553

นางสาวสุณี สุภารัตน์ อายุ 52 ปี บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 5 บ้านใหม่ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

นายสุพจน์(คำ) เดชมรงค์ อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 134 ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

นายสมชาย สุภารัตน์ อายุ 54 ปี บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 5 บ้านใหม่ ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2533

จาก “บ้านสะต๋อย” ลุ่มน้ำคง สู่ “บ้านท่าสะต๋อย” ลุ่มน้ำปิง

โดย
อาจารย์ภูเดช แสนสา

วันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2554

ณ โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่

• ปากทางเข้าวัดท่าสะต๋อยพ.ศ.2535

แบ่งพัฒนาการของท่าสะท้อนเป็น 4 ช่วง

- (1) ยุคจาริตตั้งแต่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจนถึงยกเลิกระบบประเทศราชล้านนา พ.ศ.2332 - 2441
- (2) ยุคมณฑลเทศาภิบาลถึงก่อนรถไฟมาถึงนครเชียงใหม่ พ.ศ.2442 – 2463
- (3) ยุคเส้นทางรถไฟถึงนครเชียงใหม่ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ พ.ศ.2464 - 2503
- (4) ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจ พ.ศ.2504 - ปัจจุบัน

(1) ยุคจาริตตั้งแต่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจนถึงยกเลิกระบบประเทศราชล้านนา พ.ศ.2332 - 2441

- ยุคราชวงศ์มังราย — พม่าปกครอง
 - สันนิษฐานมีชุมชนตั้งอยู่ เพราะอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ ใกล้เวียงเชียงใหม่ในทิศตะวันตก ใกล้ชุมชนวัดเกตในทิศเหนือที่ปรากฏ การตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ราชวงศ์มังราย(จาร์ก)

- ร้างไปในสมัย “พินม่าน” ประมาณช่วงพ.ศ.2317

พื้นฟูหมู่บ้านยุคเก็บผักไล่ช้า เก็บข้าไล่เมือง

- พระเจ้ากาวิละทรงให้เจ้านายบุตรหลานนำกำลังกวาดต้อนผู้คนในลุ่มน้ำคง(สาละวิน)

- บ้านท่าสะต้อย ถูกนำมา 2 ครั้ง คือ พ.ศ.2332 และ พ.ศ.2342

หลักฐานครั้งแรกในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

- พ.ศ.2332

“...ศกราช ๑๑๕๑ ตัว ปลีกัดเร้า..พระเปนเจ้ามังราวชิรปราการ
กำแพงแก้วองค์เปน พระราชเชษฐาเปนเกล้า..พระเปนเจ้าแต่งเจ้าจันทรา
ชาเปนแม่ทัพ แลท้าวสิทธิ แลท้าวขุนมีชื่อคุณริพลไพ ๑๕๐ ขึ้นไฟตีเอา
บ้านสะตอย(อ่านว่า – สะต๋อย) บ้านวังลู่ วังกวาด ได้ตัวแสนศรีแล
ลูกบ้านชาวไพร่ครอบครัว เครื่องศาสตราอาวุธลงมาสืบบ้านเมือง...”
(น.121)

หลักฐานครั้งแรกในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

- พ.ศ.2342

“...ถึงศกราช ๑๖๑๑ ตัว ปลีกัดเม็ด พระเปนเจ้าเกณฑ์เจ้าคำมูล
เปนแม่ทัพ กุมริพล ๓๐๐ ขึ้นไฟตีฟ้าคำเครื่องอันมาตั้งเมืองปู
ฟ้าคำเครื่องถูกสึนาคตาย ได้เมืองปูแล้วเจ้าคำมูลก็ลวดยกริพลข้ามน้ำตง
ไผฟากตะวันตก เข้าตีเอาบ้านจัวลาย บ้านสะตอย(อ่านว่า – สะต้อย)
ส้อยไร ทำช้าง บ้านนา ท่งอ้อ ได้หมื่นขวงจัวลาย แลเมียฟ้าคำเครื่อง
กวาดเอาครอบครัวลูกบ่าวชาวไพร่ลงมาใส่บ้านเมือง...” (น.130)

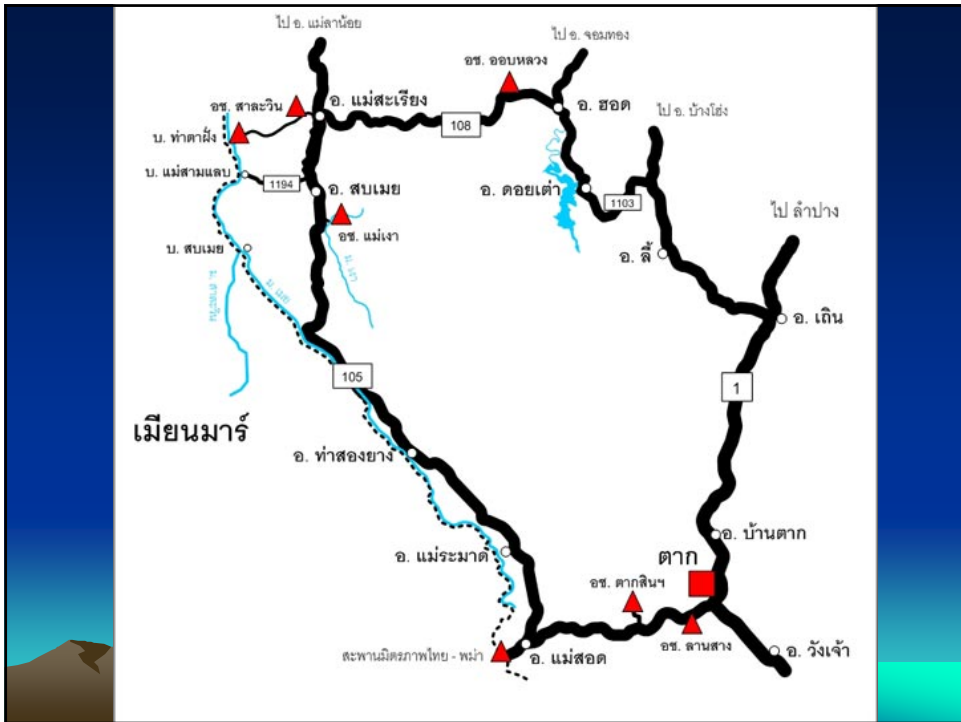
ที่มาของชื่อ “ท่าสะต้อย”

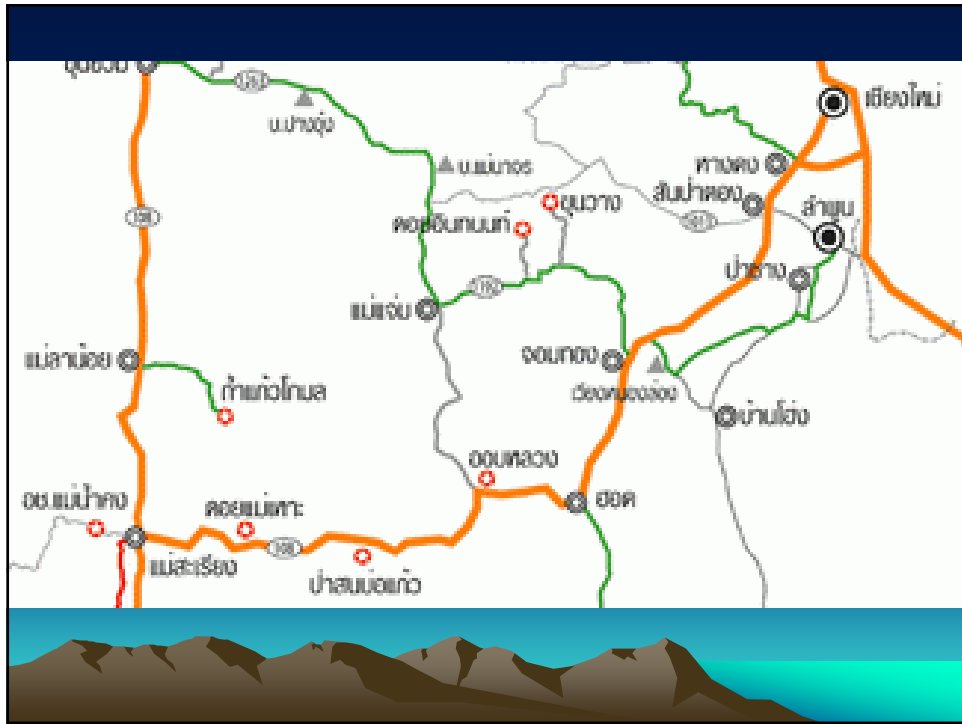
- มาจากเป็นชุมชนทำตอยไม้ ตอยเหล็ก ตอกขึ้นเก็บของป่า รังผึ้ง และอยู่ใกล้
ทำน้ำปิง จึงเรียกว่า “ท่าทำตอย” ต่อมาเป็น “ท่าสะต้อย”
- มาจากชื่อชุมชนเดิมในกลุ่มน้ำก่ง “บ้านสะต้อย” เมื่อตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองนคร
เชียงใหม่ริมทำน้ำปิง จึงบอกคำว่า “ท่า” เป็น “ท่าสะต้อย”
 - * สะต้อย มาจากชื่อหมู่บ้านเดิม
 - * ส่วนคำบอกเล่าแรกทำให้ทราบว่าเป็นแหล่งของป่าสำคัญ และเป็นชุมชน
ช่างเหล็ก

ผู้คนบ้านท่าสะต๋อยที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานยุคแรก

- ไทใหญ่
- กะเหรี่ยง
- พม่า
- ไทขวน

ความสำคัญของชุมชนท่าเสาต้อยในยุคจารีต

- เจ้าหลวงเชียงใหม่ปกครองดูแลโดยตรง โดยเฉพาะยุค “เจ้าชีวิตอ้าว”
- เป็นแหล่งของป่าสำคัญ เช่น สีสั่ง น้ำผึ้ง และน้ำมันยาง
- เป็นชุมชนช่างเหล็กที่ใกล้เวียงเชียงใหม่
- เป็นท่าเรือสำคัญของเชียงใหม่วัดปากตะวันออก คู่กับท่าเรือวัดไชยมงคลปากตะวันตก

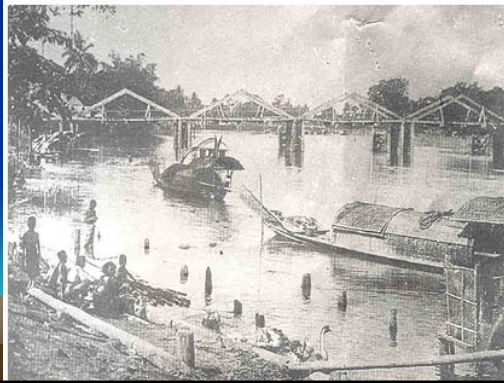

พญาพันธุ์(น้อยอุ่นเรือน อินทะเคหะ, พ.ศ.2390 – 2460)
ต่อมาเป็น รองอำมาตย์โทหลวงผดุงมัจฉิก

(2) ยุคมณฑลเทศาภิบาลถึงก่อนรถไฟมาถึงนครเชียงใหม่
พ.ศ.2442 – 2463

- การประกอบอาชีพยังเป็นเกษตรกรรมและค้าขายทางน้ำปิง
- มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลากหลายมากขึ้นจากการตั้งสำนักงานทำป่าไม้ของอังกฤษ คือ บริษัทบอมเบย์เบอร์มา (Bombay Burma Trading Coporation) ที่คู่กับบริษัทบริติชบอร์เนียว (British Borneo Company, Ltd) ที่ตั้งสำนักงานอยู่ใกล้วัดเกตการามที่อยู่ทางตอนเหนือของชุมชนท่าสะต๋อย
- พ่อแคว่น(กำนัน) จากบ้านท่าสะต๋อยเท่าที่ปรากฏมี 2 คน คือ แคว่นจาย และแคว่นตา กาวิชัย

ชื่อภาพ ทำเรือข้ามแม่น้ำปิง

ข้อสังเกต ทำเรือนี้น่าจะจากฝั่งตะวันออก (ฝั่งวัดเกตุ) ทำเรือนี้อยู่ทางด้านเหนือของสะพานนครพิงค์ในปัจจุบัน เป็นท่าเรือสำหรับส่งผู้โดยสารข้ามไปยังฝั่งตะวันตกเพื่อไปยังตลาดวโรรส (ภาคหลวง) อาคารสองชั้นขวามือคือ สถานีอนามัยเชียงใหม่ (ภาคเชียงใหม่) อาคารระหว่างกลุ่มตึกมะพร้าวคือคุ้มเจ้าแก้วนครรัฐ

(3) ยุคเส้นทางรถไฟถึงนครเชียงใหม่ถึงแผนพัฒนา เศรษฐกิจ พ.ศ.2464 - 2503

- เปลี่ยนคมนาคมและค้าขายทางน้ำเป็นทางรถไฟ
- ชุมชนขยายตัวมากขึ้นเป็น “ท่าสะต๋อยเหนือ” “ท่าสะต๋อยใต้”
- เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรมารับจ้างมากขึ้น
- เกิดอาชีพใหม่ เช่น เลี้ยงหมู ตัดไม้หมอนรถไฟ
- มีการตั้งค่ายมวย

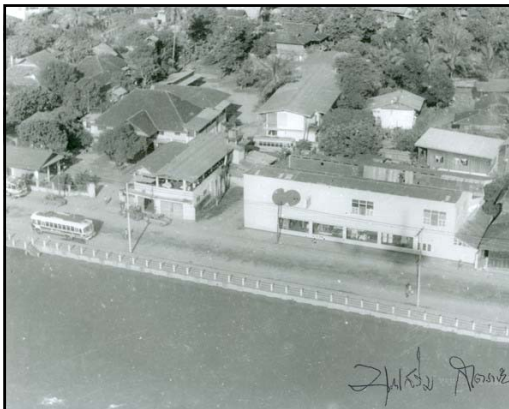
สถานีรถไฟเชียงใหม่ช่วงพ.ศ.2495 - 2496

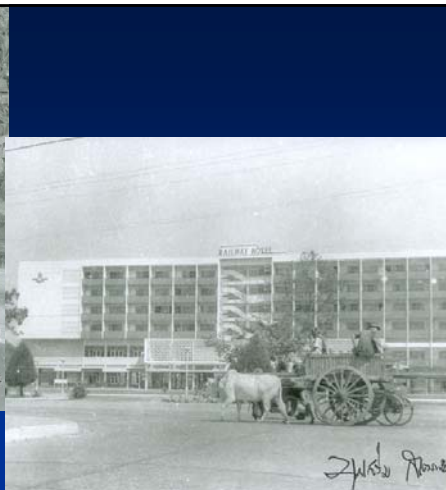
(4) ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2504 - ปัจจุบัน

- ก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฝั่งตะวันออกกับตะวันตกแม่น้ำปิงต่างกันมาก
- ชุมชนขยายตัวมากขึ้นช่วงทศวรรษ 2510 จึงแบ่งการปกครองภายในชุมชนเป็น 3 หย่อมบ้าน คือ หย่อมบ้านท่าสะอาดเหนือ หย่อมบ้านท่าสะอาดใต้ และหย่อมบ้านกลางท่าสะอาด
- ประกอบอาชีพรับจ้างและข้าราชการแทนเกษตร
- ที่นาถูกถมสร้างร้านค้า และอาคารต่างๆ

ถนนเจริญเมืองหน้าบริษัทอนุสาร พ.ศ.2510

โรงแรมศรีประกาศ พ.ศ.2512

ล้อวัวหน้าโรงแรมรถไฟ
บริเวณสถานีรถไฟ
เชียงใหม่

แบ่งเขตการปกครองใหม่

- พ.ศ.2528 เทศบาลยกทำสะอาดส่วนตอนเหนือเป็น
“ชุมชนทำสะอาด”
- พ.ศ.2544 เทศบาลยกทำสะอาดส่วนตอนใต้เป็น
“ชุมชนศรีสร้อยทรายมูล”

*ใช้การแบ่งเขตการปกครองรูปแบบนี้มาจนถึงปัจจุบัน

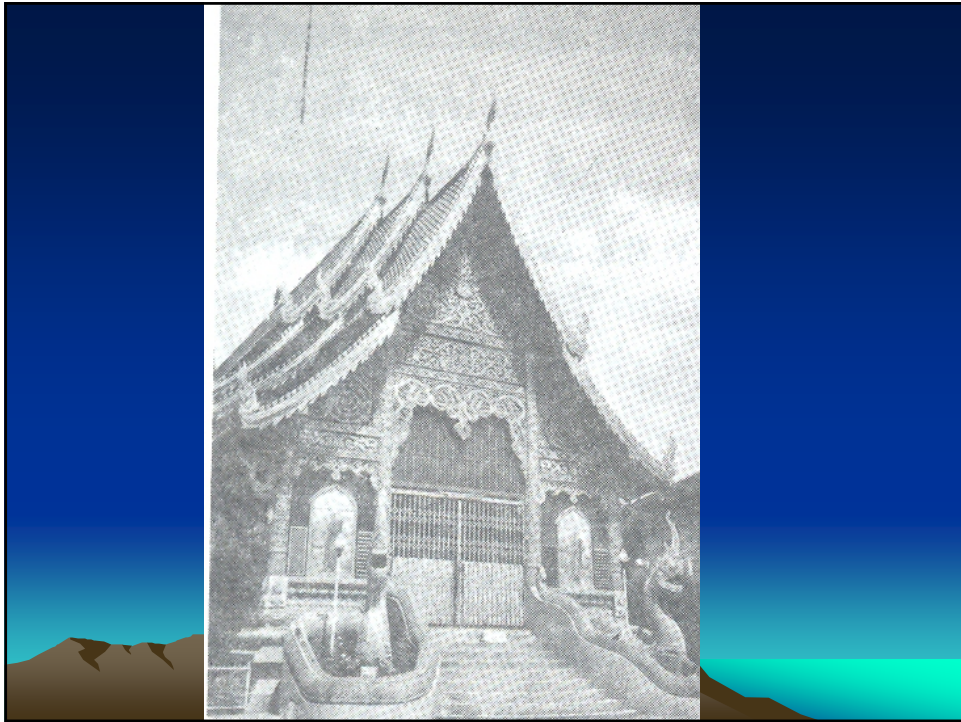
ด้วยเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าหลวงมาตั้งแต่
อดีตจึงได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้านายเชียงใหม่เสมอมา

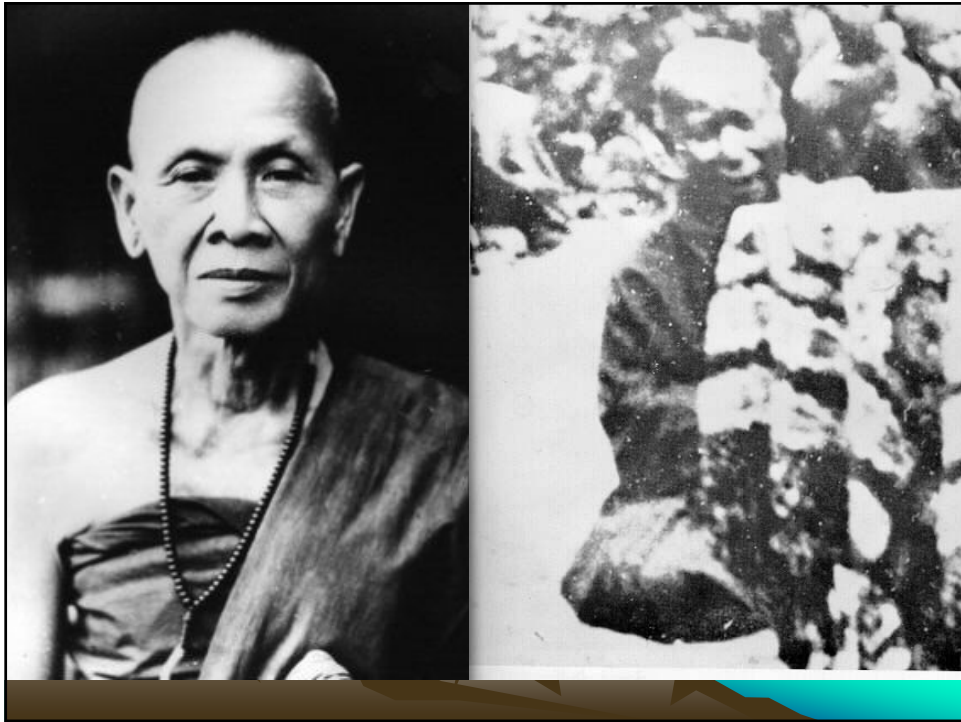
- มุลินีพระครูวิมลวรเวทย์ในพ.ศ.2514 ก็มีเจ้านายราชตระกูล ณ เชียงใหม่หลาย
ท่านร่วมบริจาค คือ
 - เจ้าพงษ์อินทร์ ณ เชียงใหม่ ราชบุตรเจ้าหลวงแก้วนริศ
 - (เจ้าอินทแก้ว ณ เชียงใหม่) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย(พ.ศ.2454 –
2482)
 - เจ้าไชยสุริยวงศ์ ณ เชียงใหม่ บุตรเจ้าไชยสงคราม(เจ้าน้อยสมพมิตร ณ
เชียงใหม่)
 - เจ้าโสมขบา วรณรัตน์(ณ เชียงใหม่)
- * จนกระทั่งจัดตั้งเป็นมูลนิธิในปีพ.ศ.2531 เจ้าไชยสุริยวงศ์ ณ เชียงใหม่ ก็เป็น
หนึ่งในคณะกรรมการของมูลนิธิด้วย

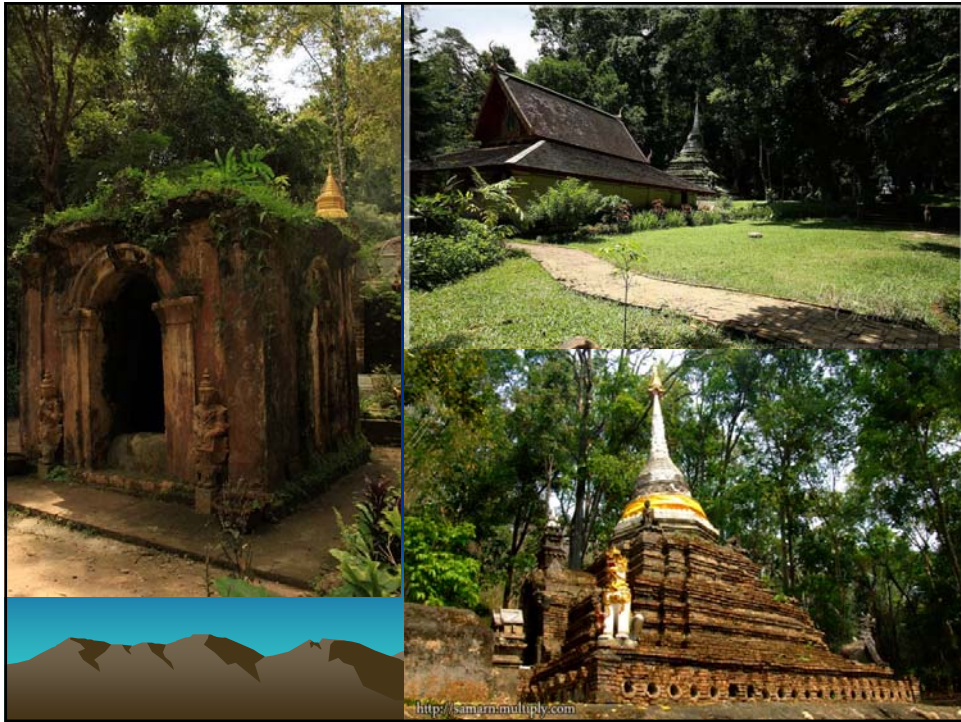
สมบัติสาธารณะของชุมชนท่าสะต๋อย

- วัดท่าสะต๋อย
- แม่น้ำปิง
- โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย
- หอผีต่างๆ ของชุมชนท่าสะต๋อย

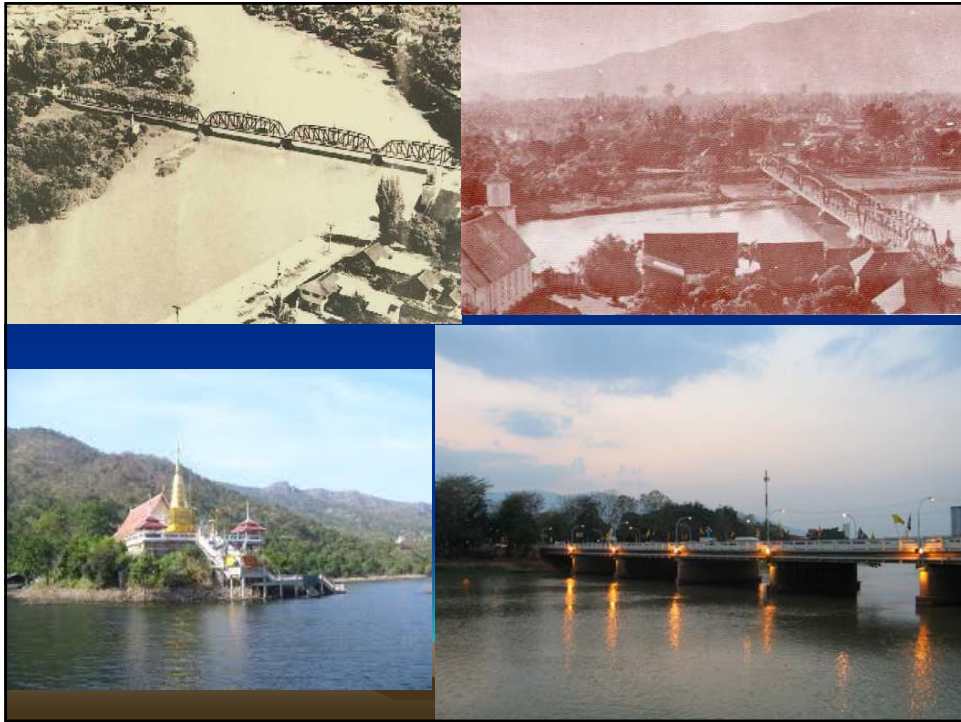

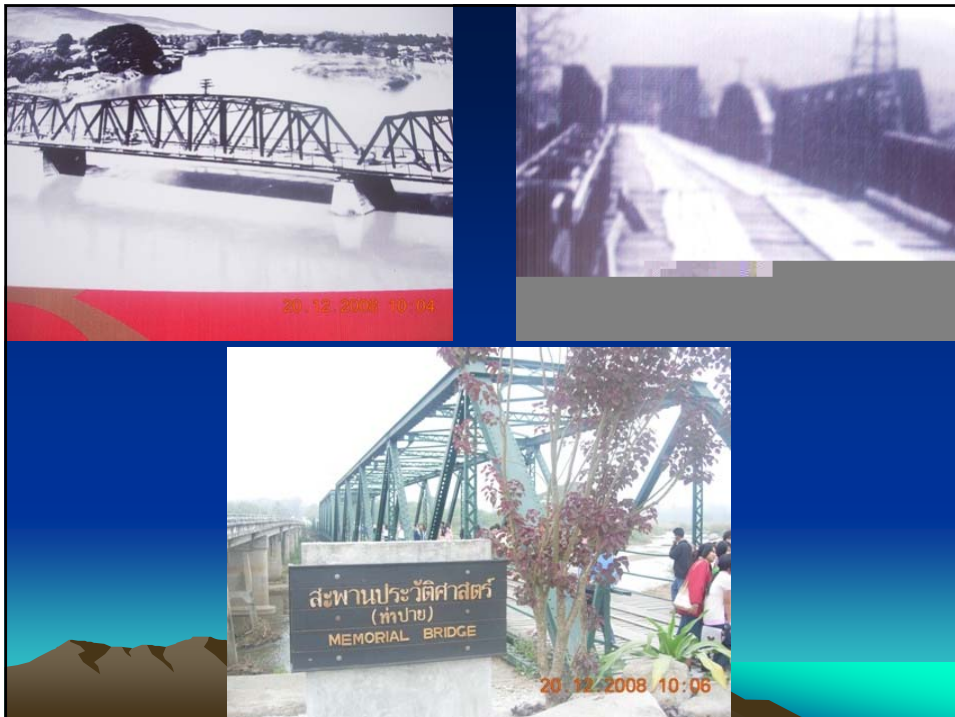
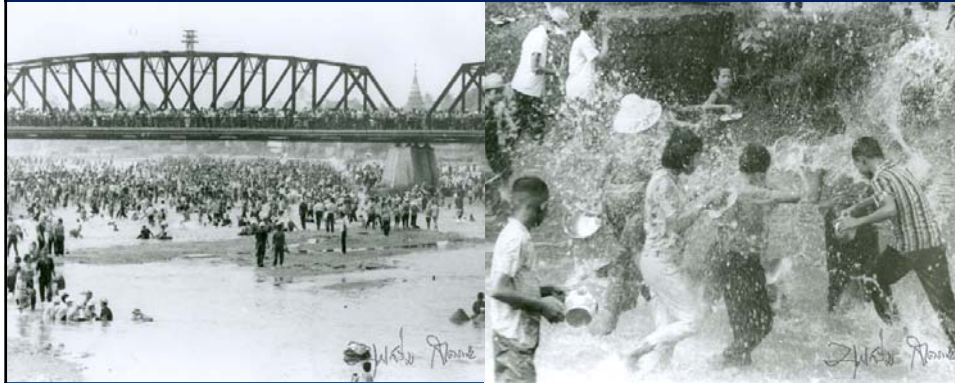

เล่นสงกรานต์พ.ศ.2507 น้ำปิงสะพานนวรัฐ

สรุป

- สมัยราชวงศ์มังรายถึงพม่าปกครองมีชุมชนตั้งอยู่แล้ว
- ตั้งชุมชนอีกครั้งสมัยฟื้นฟูเมืองนครเชียงใหม่สมัยพระเจ้ากาวิละ เคลื่อนย้ายมาจากบ้านสะต๋อยบริเวณลุ่มน้ำคาง(สาละวิน)
- เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรสำคัญโดยเฉพาะของป่าที่อยู่ใกล้เวียงเชียงใหม่
- แสดงถึงเป็นชุมชนช่างเหล็กของเมืองนครเชียงใหม่ในอดีต เป็นช่างของคุ้มหลวงและของเจ้านายเชียงใหม่”
 - ศรีสุพรรณ วัวลาย ดอกเงิน - ช่างเงิน
 - ดอกคำ เมืองเด่น - ช่างคำ(ทองคำ)
 - แจ่งศรีภูมิ - ช่างตอง(ทองเหลือง,ทองแดง)